

Tijdschrift Historische
Vereniging Zuidoost-Drenthe

- maart 2022
- jaargang 30 - nummer 83
- losse nummers € 5,50

Kroniek

*De Brinkweg. Toneel van een babymoord
Gerard Gravers uit Emmen werd moordenaar op Java
De markesteen in de Wilhelminastraat
Uitbreiding dorp Emmen
Honderd jaar geleden
Wie weet meer?
Het Schönfeld- / Hospershuis*

PLAATSELIJK NIEUWS

EMMEN, 30 October.

DE „HADDERS-EIK” GEVELD.

Maandagmorgen heeft men een begin gemaakt met het omhakken van den eeuwenouden eik aan de Minister Kanstraat. Driehonderd jaar oud is deze reus geworden, alvorens ook zijn laatste uur sloeg. Een stam in omtrek van onderen van vier meter met een doorsnede van anderhalve meter en vier, vijf forsche armen hebben eertijds een enorme bladerenkroon gedragen. Reeds lange jaren zijn deze armen veiligheidshalve op enkele meters na afgezaagd, daar de boom toen al bijkans dood was. De „Hadders-eik”, zooals de boom in de wandeling wordt genoemd, is eenige malen door den bliksem getroffen en toen ernstig beschadigd. In latere jaren deden zich al meer ouderdomsverschijnselen voor. Vroeger prijkte de reus in het aan de familie Hadders behorende weiland, dat met de bebouwing van de Allée en aanleg van straten aldaar verdween en toen de Min. Kanstraat. Met deze eik verdwijnt opnieuw een stuk oud-Emmen.

De houtzagerij van den heer H. A. de Poel, Noordbargerstraat, is het vellen en zagen van den boom opgedragen.

In de **Emmer Courant** van 30 oktober 1945 verscheen een kort artikel over het vellen van de Hadders-eik.

De onderstaande foto is voor 1945 in de winter gemaakt. De weg is de Min. Kanstraat. Het zuidwestelijk gedeelte van deze straat was toen nog niet bebouwd. In het weiland 'de Kamp', dat goed zichtbaar is op de foto stond de Hadders-eik. (Foto: S. Hoek-Beugeling). Wie heeft nog foto's van deze boom? Wie kan er over vertellen? Contact zoeken met Piet Naber, 0591-633942 of p.a.naber@home.nl.

Artikelen

Redactie

Johan Withaar

Johan Withaar

Marscha van Noesel

Gerben Dijkstra en Henk Vos

Piet Naber

Redactie

Redactie

Piet Naber

De Hadders-eik

De Brinkweg. Toneel van een babymoord

Gerard Gravers uit Emmen werd moordenaar op Java

Kijkje naar toen, dan zie je het nu.

De markesteen geeft een boermarkegrens aan

Uithreiding dorp Emmen op de marktegrond van Noordbarger

Honderd jaar geleden

Wie weet meer? Een aanvulling

Wie weet meer?

Het Schönfeld- / Hospershuis

ii

5

9

12

14

23

29

30

31

Bijdragen

Piet Naber

Henk Jeurink

Henk Jeurink

Rieka Wilken, Henk Jeurink

en Wim Visscher

Redactioneel

Verenigingsnieuws

Algemene ledenvergadering

Busexcursie 2022 'Himmeling - Ammerland'

1

2

3

4

Voorbehoud auteursrechten foto's

Bij het plaatsen van foto's in dit blad vraagt de redactie toestemming aan de leverancier van de foto's. Bij foto's uit het verleden is vaak niet meer te achterhalen wie deze hebben gemaakt. Bent u rechthebbende van een door ons gepubliceerde foto of afbeelding en hebben wij dit niet vernield, verzoeken wij u contact met ons op te nemen, zodat wij in de eerstvolgende uitgave deze omzetting kunnen rechtzetten.

Productie & opmaak:

Uitgeverij Drenthe, Beilen - www.nitgeverijdrenthe.nl

Druk: Scholma Print & Media, Bedum

@UitgeverijD

Bestuur

P.M. Kraan, voorzitter, De Hiethrink 46, 7824 XT Emmen, 06-38358941, pmkraan99@gmail.com.
H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 06-25186205, secretaris@hvzod.org.
Albert Oost, penningmeester, ledenadministrateur en webmaster Facebooksite, Amsterdamseveldlaan 1, 7887 VD Erica, 0591-301495, aoost3@kpnplanet.nl.
M. Nicolai, bestuurslid, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188.
Gré Tiben-Tolner, bestuurslid en webmaster website HVZOD, Hoofdkanaal o.z. 138, 7881 VR Emmer-Compascuum, 0591-351805, gretiben@hotmail.com.
Geert Schutrups, bestuurslid, Parklaan 7, 7822 EA Emmen, 06-55122978, parklaan7@home.nl.

Redactie

P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen, 0591-633942.
Gelieve kopij te zenden aan:
p/a P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen: p.a.naber@home.nl.

Contact

- Website Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe: <https://hvzod.org>.
- Volg ons op Facebook: HVZOD.
- Algemeen e-mailadres: secretaris@hvzod.org.

Lid worden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisge-noten € 5,00 extra. Geef uw naam, adres, postcode, woonplaats, telefoonnummer en e-mailadres per post of per e-mail door aan: H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 06-25186205, secretaris@hvzod.org.
Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij het lidmaatschap voor 1 december van het lopende verenigingsjaar schriftelijk of per mail wordt opgezegd.

Contributie

In de maanden januari/februari ontvangen leden, die geen incasso hebben, een factuur ter voldoening van hun jaarlijkse contributie.
Leden met een incasso, ontvangen géén factuur. Hun contributie wordt in de maand februari automatisch van hun rekening afgeschreven

Bankrelatie

Rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe, Amsterdamseveldlaan 1, 7887 VD Erica.

Redactioneel

De eerste *Kroniek* van 2022 en het ziet er naar uit dat na twee jaar met allerlei beperkingen vanwege corona weer gewoon excursies, vergaderingen, enz. kunnen plaatsvinden. Zie daarvoor de bestuursmededelingen in dit nummer op pagina 2.
In deze *Kroniek* allereerst twee artikelen van Johan Withaar. Het eerste is al in 2005 geplaatst. De geschiedenis speelt zich aan de Brinkweg af. Daar wordt doodslag op een pasgeboren kind gepleegd. Het tweede artikel, wel nieuw dus, sluit daarop aan, want dat vertelt hoe het verder ging met een van de betrokken personen, in het eerste artikel, Gerard Gravers. Dat speelt zich groten-deels ver weg af: op Java.

Marscha van Noesel, van 1966-2010 journalist bij regionale dagbladen onder meer bij *Dagblad van het Noorden*, had een ontmoeting met onze voorzitter Peter Kraan bij de markesteen aan de Wilhelminastraat. Peter vertelde haar daarbij over de betekenis van die steen, de boermarken en de grens tussen Emmen/Westenesch en Noord- en Zuidbarge. Het ligt in de bedoeling van zo'n gesprek met Marscha een vaste rubriek te maken, wel met elke keer een andere persoon.

In de 19de eeuw breidde het dorp Emmen zich uit in zuidelijke richting langs wat nu de Wilhelminastraat is. Dat gebeurde op markegrond van Noordbarge. Gerben Dijkstra en Henk Vos hebben een deel van die bebouwing (de westzijde tot aan de Baander) gereconstrueerd en beschrijven een aantal van die panden en ook de latere veranderingen. Ook vertellen ze uitgebreid over de bewoners.

In de *Emmer Courant* van 18 mei 1934 verscheen een artikel van de verslaggever Van Otterloo over de afbraak van een van de oude panden in het centrum: de woning van huisarts Schönfeld. Hierover is een artikel geschreven.

Verder een aflevering van de rubriek *100 jaar geleden* en bij 'Wie weet meer?' een aanvulling op de oproep in september. Deze keer is in de rubriek een personeelsfoto van bakkerij Wittink geplaatst.

Verenigingsnieuws

Algemeen

Na de oorlog is het verenigingsleven in Nederland tot grote bloei gekomen. De corona maar ook de afnemende belangstelling van jongere generaties voor het sociaal maatschappelijk zeer belangrijke werk van de verenigingen heeft daar afbreuk aan gedaan. Als vereniging zijn we door de 600 leden grens heen gezakt. Het is aan onze leden om daar via werving snel de weg naar meer leden terug te vinden. Ons rooster loopt over van goede voorname en als alles meezit zult u dit jaar weer vaker van ons horen.

Presentatie boek

Naar het zich nu laat aanzien wordt het boek van Sis Hoek-Beugeling nog voor de zomervakantie gepresenteerd. In de *Kroniek* van juni 2022 komen we hier uitgebreid op terug, want nog steeds wil het bestuur deze presentatie vooral een ledengebeuren laten zijn.

Lezing over het Amsterdamscheveld op 21 maart 2022 in het Smalspoormuseum

Deze lezing wordt verzorgd door Alexandra Berends, zij is medewerker van de gemeente Emmen. Voor de *Kroniek* van september 2021 heeft zij een samenvatting geschreven van haar masterscriptie over de architectuurgeschiedenis van deze bijzondere kern in het zuidoosten van onze gemeente. De lezing van Alexandra richt zich op het gebied aan weerszijden van het Dommerskanaal (van La Paix via Huize Carex tot de rijksgrens bij Weiteveen. In haar uiteenzetting neemt zij ook de gehele cultuurhistorie mee. Het belooft een boeiende bijeenkomst te worden. De lezing duurt van 20.00-22.00 uur (zaal open 19.30 uur). We hebben elkaar lange tijd niet gezien, daarom deze keer een langere pauze. De bewoners van Amsterdamscheveld krijgen een speciale uitnodiging. Neem ook eens een aankomend lid mee!

Algemene Leden Vergadering (ALV) op 6 april 2022 in het Brinkenhoe

Artikel 12, lid 1 van de Statuten van onze vereniging luidt: Binnen drie maanden na afloop van elk boekjaar wordt een A.L.V. gehouden. De geplande ALV van 27 januari 2022 kwam vanwege de lockdown te vervallen. Tijdens de bijeenkomst op 6 april aanstaande wordt het beleid over de verenigingsjaren 2020-2021 besproken en goedgekeurd. De vergadering begint om 19.30 uur. De zaal is om 19.00 uur open. Zie verder de uitnodiging voor deze vergadering in deze *Kroniek* op bladzijde 3. Vanaf 20.30 uur verzorgt Cor Faber uit Vries een lezing over de Spaanse Burgeroorlog (zie ook artikel in *Kroniek* 2021-4).

Busexcursies 2022

De in 2020 en 2021 uitgestelde busexcursies naar de Hümmling en het Ammerland gaan vooralsnog op zaterdag 7 en 14 mei aanstaande door. Voor nadere informatie wordt verwezen naar het aparte artikel hierover in deze *Kroniek* op bladzijde 4. Om fouten te voorkomen willen we de leden die zich in het verleden voor deze excursie hebben opgegeven vragen dit nogmaals telefonisch of digitaal te bevestigen aan ons reserve-reiscommissielid Tineke de Roo uit Nieuw-Amsterdam. Haar gegevens zijn 06 24580109 of tinekederoo@kpnmail.nl. Bij haar kunt u ook terecht voor nieuwe inschrijvingen. Voor nadere informatie over de inhoud van de reis kunt u altijd contact opnemen met Henk Jeurink (hendrik.jeurink@gmail.com of telefoon 06-25186205).

Tenslotte

Voor wijzigingen in de het programma adviseren we u om regelmatig de lokale media en de facebooksite en/of website van de HC Zuidoost-Drenthe te raadplegen. (<https://www.facebook.com/HVZOD/> of <https://hvzod.org>) De verschijningsdata van de *Kroniek* voor 2022 zijn: 8 juni; 24 augustus en 7 december.

Algemene Ledenvergadering (ALV)

Emmen, 19 februari 2022

Geachte leden,

U wordt van harte uitgenodigd voor onze Algemene Ledenvergadering (ALV) op woensdag 6 april 2022. Dit jaar wordt de ALV gehouden in 't Brinkenhoe, Mantingerbrink 140, 7812 MH in Emmen. De vergadering begint om 19.30 uur (zaal open 19.00 uur). De vergadering duurt van 19.30 – 20.30 uur. Voor zover nog nodig wordt de zaal coronabestendig klaargezet.

AGENDA

1. Welkomstwoord en opening door voorzitter Peter Kraan.
2. Notulen Algemene Ledenvergadering van 10 februari 2020.
3. Jaarverslag 2020-2021 en verantwoording.
4. Financieel beleid 2020-2021 en verantwoording:
 - a. rekening 2020-2021;
 - b. verslag kascommissie bestaande uit Klaas van Netten en Jan Omvlee (reserve Jacob Zuur);
 - c. begroting 2022;
 - d. vaststelling contributie 2022.
5. Verkiezing leden bestuur:

Aftredend tijdens de coronaperiode waren in 2021 Peter Kraan en Geert Schutrups en in 2022 zijn dat Albert Oost en Gré Tiben. Deze bestuursleden hebben aangegeven herkiesbaar te zijn. Volgens het rooster van aftreden hebben we nog één vacature, waarvoor tenminste één nieuw bestuurslid moet worden gekandideerd. Om te voorkomen dat het bestuur grotendeels uit mannen blijft bestaan, hebben we in het verleden uitdrukkelijk aangedrongen op vrouwelijke kandidaten. Voor deze vacature heeft Roelienke Weerink uit Veenoord zich beschikbaar gesteld. Zij draait al een hele tijd mee als aspirant-bestuurslid. Met genoegen brengen we haar onder uw aandacht. De kandidaatstelling staat tot een kwartier voor de opening van de ALV open.
6. Verkiezing leden kascommissie (aftredend Klaas Netten), kandidaten Jan Omvlee en Jacob Zuur. Gezocht wordt een eerste reserve.
7. Waar pakken we in de komende jaren de draad van de historie op. Dan hebben we het over de inhoud van de *Kroniek*, lezingen, excursies, rondleidingen, fietstochten enzovoort.
8. Rondvraag.
9. Sluiting.

Na de pauze verzorgt de 64-jarige Cor Faber uit Vries een lezing over de van 1936-1939 durende Spaanse Burgeroorlog. Cor is door het publiceren van het dagboek van zijn opa betrokken geraakt bij deze nog altijd doorwoekerende diep menselijke tragedie. Feitelijk begon in die jaren de strijd tussen democratie en dictatuur. Ook communisten uit onder andere Emmer-Compasuum verloren daarbij hun leven. Na ruim vijftientig jaar blijft deze geschiedenis boeien. Als bestuur zijn we ingenomen u deze tot de verbeelding sprekende lezing te kunnen presenteren. (Zie *Kroniek*, 2021-4)

De stukken voor de Algemene Ledenvergadering zijn vanaf 23 maart 2022 bij de secretaris op te vragen. We rekenen op een grote opkomst. Misschien bent u ook wel de geschikte vrouw/man om tot ons bestuur toe te treden.

Namens het bestuur,
Henk Jeurink, secretaris

Busexcursie 2022

‘Hümmling - Ammerland’

Zaterdag 7 en 14 mei

De jaarlijkse excursie brengt ons na een onderbreking van twee jaar in 2022 naar de andere zijde van het eens zo grote Bourtangermoor. Daar ligt de tegenpool van onze Hondsrug de Hümmling. Landschappelijk vertonen deze gebieden grote overeenkomsten. Maar ook in de plaatsnamen zijn overeenkomsten te onderkennen (Borger/Börger – Vries/Vrees). Op het programma staat tevens een kort bezoek aan het Kloster Esterwegen. Na de Hümmling gaat de reis via Saterland verder naar het Ammerland. In dat gebied ligt Bad Zwischenahn aan het gelijknamige meer. Bij dit meer ligt een openluchtmuseum bestaande uit boerenbebouwing uit deze streek. In één van de gebouwen gebruiken we de warme maaltijd. Daarna krijgen de deelnemers een uur de tijd om dit *schöne Kurort* nog eens beter te bekijken. Daarna rijden we via autosnelwegen terug naar de parkeerplaats aan de Kerkhoflaan. De deelnamekosten voor leden en gezinsleden bedragen € 25,00 p.p. en voor niet-leden € 30,00 p.p. De deelnamekosten zijn m.u.v. persoonlijke

uitgaven inclusief. Graag de deelnamekosten tijdens de excursie voldoen. Het wordt, zoals u van ons gewend bent, weer een interessante en gezellige excursie

PROGRAMMA

- kleine wijzigingen voorbehouden -
08.45 - 09.00 uur: Vertrek parkeerterrein Kerkhoflaan Emmen (7811 HN) (Zo dicht mogelijk bij de ingang van het voormalige hotel).
09.00-10.15 uur: Emmen-Oberlangen-Lathen-(Wahn Gedenkstätte)-Sögel - 55 km.
10.15-11.00 uur: Schlosskeller Clemenswerth Sögel (Kaffee mit Kuchen).
11.00-11.45 uur: Sögel-Werpeloh-Börger (Steenhus) -Esterwegen (Erinnerungszentrum) - 25 km.
11.45-12.00 uur: Kort bezoek Kloster Esterwegen.
12.00-13.00 uur: Esterwegen-Scharrel-Edewacht-Bad Zwischenahn - 45 km.
13.00-14.00 uur: Bad Zwischenahn: voor eigen rekening Mittagessen (Spieker - Gaststätte).

14.00-15.00 uur: Bezichtiging Bad Zwischenahn.
15.00-15.30 uur: Bad Zwischenahn-Barssel - 20 km.
15.30-16.30 uur: Barssel: Opsteken voor eigen rekening.
16.30-18.00 uur: Barssel-Dörpen-A28/A31-A402-A37-N862-Emmen - 105 km.
circa 18.00 uur: Terugkomst parkeerterrein Kerkhoflaan.
Totaal: 250 km.

Schloss Clemenswerth, Sögel

door
Johan Withaar

De Brinkweg, toneel voor een babymoord

Twee decennia geleden doken er allerlei verhalen op over een boerderijtje aan de tegenwoordig niet meer bestaande Brinkweg in Emmen en haar bewoners. Verhalen die ofwel verzonnen, ofwel aangedikt, dan wel dramatische realiteit blijken te zijn.

De laatste bewoner van het boerderijtje aan de Brinkweg was Jan Koopman, ongetrouwd, paardenliefhebber en net als zijn voorvaders boer van beroep. Daarnaast was hij orgeltrapper. Hij stond bekend onder de bijnaam Jan Bok. Oudere Emmenaren, die hem destijds hebben gekend, verklaarden dat ze wel eens bang voor hem waren geweest. Anderen vonden hem daarentegen een aardige man. Jan Koopman was herkenbaar aan een touw die zijn

*Links: De plattegrond van 1916 geprojecteerd over de huidige topografie. (© Oud-landmeter A. Post)
Het zwarte vierkantje is de boerderij van Koopman aan de Brinkweg.*

Onder: voor- en achterkant van het voormalige boerderijtje aan de Brinkweg. (Foto's: H. Reinders)

Jan Koopman en Sije Veenstra, de kleinzoon van agent Grooters. Sije werd geboren in het bekende 'halve huis van Brust'.

broek omhoog moest houden. Hij kwam regelmatig bij aannemer Rossing de houtkrullen aanvegen om in zijn stal te gebruiken. Met de krullen veegde hij ook wel gereedschap mee dat gelijktijdig verdween.... Een andere buurtbewoner miste eens een schepemmer, die later bij Koopman boven water kwam. Door dergelijke ontwikkelingen dachten buurtbewoners dat ook de ooit verdwenen onderbroeken wel eens bij Koopman in de kast zouden kunnen liggen. Naast Jan Bok werd Koopman ook wel Jan Emmer genoemd. Koopman ging altijd als eerste naar het weiland om zijn koeien te melken, daarbij gebruik makend van andermans emmers. Ook een heel aardige anekdote die de ronde deed, is dat men aan de plaats waar de spinnenwebben in zijn huis hingen kon zien hoe groot Jan Koopman was. Waar hij kon lopen zaten namelijk geen spinnenwebben.

Eén van de meest bijzondere verhalen werd onthuld door Harmke Rossing, een zeer krasse 90-jarige dame, die destijds buurtgenoot van Koopman was. Zij vertelde hoe zij als kind had gehoord dat een pasboren baby levend op het erf van Koopman zou zijn begraven. Toen bleek dat meester-verzamelaar Jans Brands een vers bezat van ene Jantje Joosten met hetzelfde onderwerp, was er genoeg aanleiding om een onderzoek in te stellen.

Aan de Brinkweg, gelegen tussen het Noordeind en de Schimmerweg, stond slechts één boerderijtje die tussen 1832 en 1880 werd gebouwd. Eigenaar was Willem Jans Koopman die er samen met zijn vrouw en kinderen woonde. Eén van deze kinderen was hun zoon Johannes (1844-1934), die als tweede generatie Koopman met zijn gezin de boerderij bewoonde. Johannes Koopman was van beroep landbouwer en, zoals verderop blijkt, een streng en ongemakkelijk man. Hij had de bijnaam 'Kwartieslet', iemand die tijdens boeldagen meebod, en elk

bod telkens met een kwartje verhoogde om daarmee de prijs op te drijven. Johannes huwde met Mina Elting uit Odoorn en kreeg zes kinderen. Zeker twee van zijn kinderen stierven vroeg en nauwelijks bevallen van haar laatste kind zou ook Mina overlijden, slechts 36 jaar oud. Het leven ging voor Johannes ondanks dit vele leed verder, maar deze gebeurtenissen kunnen mogelijk van invloed zijn geweest op zijn karakter. In 1902 woonde hij met zijn kinderen, Jan en Roelfien, aan de Brinkweg.

“komt vrienden wilt eens buurten
en hoort eens naar dit lied
dat in het stille Drente
te Emmen is geschied”

“daar woont een man, een weduwnaar
met een dochter en een zoon
die werken daagelijks met vlijt
al voor hun daaglijks loon”

“zijn dochter Roelfien Koopman
die was helaas beducht
wat ‘k hier mee schrijven wilde
hoe is dees daad vervuld”

“het gerucht dat kwam ter oore
en zeker onverwacht
zoo werd nu deze jonge maagd
van kindermoord verdacht”

“men ging nu aan het zoeken
en zeker ja gewis
daar vond nu de politie
’n kind dat begraven is”
“zij werd in deze zaak
nauwkeurig onderhoort
op welk manier zij haar kind
zoo deerlijk had vermoord”

“ja toen mijn kind ter wereld kwam
was ik met angst vervuld
ik stopte het levend in den grond
toen was het kwaad verricht”

“dus meisjes die dit lied nu leest
van deze lage daad
doe dan als Roelfien Koopman niet
dan deert u nooit geen kwaad”

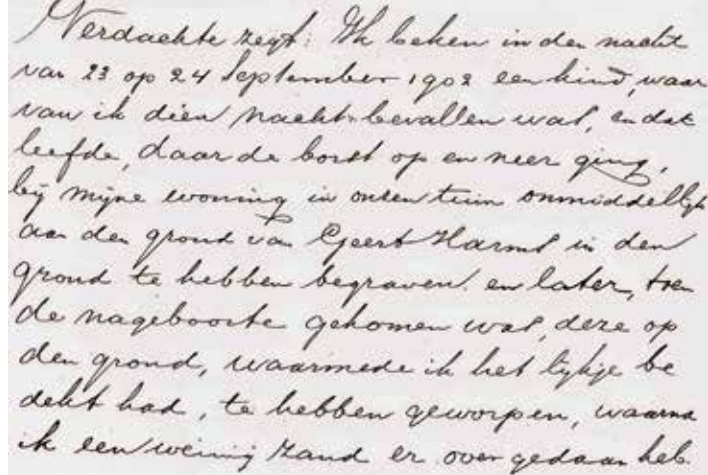
Jantje Joosten

En juist over deze Roelfien Koopman bleek het vers, in bezit van wijlen Jans Brands¹, te gaan: Roelfien Koopman (1883-1952) was in 1902 een jonge meid van negentien jaar die in ene Gerard Gravers zelfs een vriendje had. Of deze relatie voor hem serieus was valt te betwijfelen, want het was destijds een bekend geheim dat hij er ook andere vriendinnetjes op na hield. In de wintermaanden van 1901 op 1902 raakte Roelfien zwanger en aangezien zij verklaarde geen ander vriendje gehad te hebben, hield zij Gerard, van beroep dienstknecht, voor de vader. Iets wat hij ontkende.

Roelfien begreep dat een huwelijk met Gerard er niet in zou zitten. Na een aantal maanden viel het buurtbewoners en haar vader natuurlijk wel op dat zij in omvang groeide. Toen haar vader Johannes op zekere dag vroeg of ze zwanger was, ontkende ze stellig. Ze zou wel wat minder gaan eten. Hij vertrouwde haar toe: "Dat zij de schande van de familie zou worden en dat zij zeker het huis uit gezet zou worden als zij toch zwanger zou blijken te zijn." Onder deze druk durfde Roelfien haar 'geheim' niet meer te bekennen.

Op 24 september 1902 gonsde het in de Hanebiershoek van de geruchten over Roelfien. Toen ook de rijksveldwachter constateerde dat Roelfien van de ene op de andere dag wel zeer was afgevallen en zich ook nog 'voetje voor voetje' voortbewoog, was dat voor hem aanleiding om Roelfien met een bezoek te vereren. Het proces verbaal vermeldt: *'Op heden den 26e september 1902 werden wij, Thijs Boukes van Terwisga brigadier rijksveldwachter, Jan Venema rijksveldwachter, en Albertus Grooters gemeente en onbezoldigd rijksveldwachter, allen wonende te Emmen, door eenig gerucht ter kennis gebracht, dat alhier een zekere Roelfien Koopman, geboren etc etc, heimelijk bevallen zoude zijn, en dat het kind weggemaakt was.'*

Na een eerste ontkenning bekende Roelfien al vlucht: *'in de nacht van 23 op 24 september 's nachts om ongeveer 4.00 uur, op de stroohilt³ in vaders schuur, te zijn bevallen van een levendig kind van het vrouwelijk geslacht.'* Tezamen met de nageboorte heeft zij haar baby vervolgens levend aan de zuidelijke kant van de ouderlijke boerderij, in de tuin van buurman Geert Harms (ook bekend als 'His zien Geert') begraven en afgedekt met *'enige plagen en steenen'*.

Verdachte heeft: Ik beken in de nacht van 23 op 24 September 1902 een kind, waarvan ik dien nacht bevalen was, en dat leefde, daar de borst op en neer ging, bij mijne woning in onder tuin onmiddellijk aan den grond van Geert Harms in den grond te hebben begraven en later, toen de nageboorte gekomen was, dere op den grond, waarmede ik het lijke bedekt had, te hebben geworpen, waarna ik een weinig hand er over gedaan heb.

Diezelfde dag, 24 september 1902, werden ook Johannes Koopman en Grietien Oving, huisvrouw van Geert Harms gehoord, waarvan proces-verbaal werd opgemaakt. De verklaring van Grietien was bizar. Haar katten hadden de nageboorte gevonden en zij, Grietien Harms, had deze weer afgedekt. Broer Jan Koopman was deze dagen niet aanwezig en heeft derhalve geen verklaring afgelegd. Genoemde rijksveldwachters hebben het lijke opgegraven en in het bijzijn van burgemeester A.F. Meijer, in een kistje gelegd, deze geborgd en verzegeld, en vervolgens aan *'den Heer den Burgemeester'* overgedragen. Deze vaardigde op 26 september een bevel uit tot voorlopige aanhouding, wegens het zich schuldig maken aan kinderdoodslag. Roelfien werd daarop door de rijksveldwachters overgebracht naar *'het huis van verzekering te Assen'*. Drie dagen later, 29 september 1902, verscheen Roelfien voor de heer E. Pelinck, rechter-commissaris bij de Arrondissementsrechtbank te Assen om te worden verhoord over *'het op den 26 september 1902 door den Burgemeester van Emmen tegen genoemden persoon verleende'*. Op 25 oktober schreef Johannes Koopman nog een brief aan *'De Weledelgeleerde heer de rechter'* waarin hij zijn tevredenheid uitte over het werk dat Roelfien dagelijks thuis, voor hem en haar broer Jan, verrichte. Daarnaast verklaarde hij spijt te hebben een en ander tegen haar te hebben gezegd. De rechtszaak tegen Roelfien werd gehouden op 27 oktober 1902 te Assen. Als advocaat trad mr. Hilbingh ten Oever op. Na het voorlezen van de diverse stukken werden drie getuigen opgeroepen:

- Dr. Anne Hobbes de Boer (arts te Assen).
- Thijs Boukes van Terwisga (brigadier rijksveldwachter).
- Grietje Derks (landbouwster en kennis van Roelfien).

Dr. Hobbes de Boer verklaarde op 27 september zowel het lijkje als beklagde te hebben onderzocht. Zij constateerde dat beklagde kort tevoren een kind had gebaard. Het kind had volgens haar geleefd. In de gesloten mond van het kind bleek zich *'eenig vuil en modder'* te bevinden, welke daar alleen terecht kon zijn gekomen doordat het had geademd als een levend mens. Thijs Boukes van Terwisga bevestigde zijn proces verbaal en verklaarde daarnaast: *'de vader van bedaaide is een ongemakkelijk man. Ik geloof wel dat de vader haar de deur uit zoude gezet hebben indien ze was bevallen of als hij had geweten dat ze moest bevallen'*. Grietje Derks, 21 jaar en kennis van Roelfien, verklaarde dat zij op 24 september door de beklagde gevraagd was de vloer voor haar aan te vegen. *"Ik heb dat gedaan en gemerkt dat er bloed op de vloer lag. Tevoren had ik wel gemerkt dat beklagde moest bevallen, hoezeer zij het ontkende. Anders dan met Gravers heb ik beklagde niet gezien."*

Roelfien zelf bleef bij de door haar afgelegde

*Links: de woonwagen achter het huis, waar Roelfien en Jan hebben gewoond.
(Foto: H. Reinders)*

*Rechts: Jan en Roelfien Wenning op oudere leeftijd.
(Foto R. Brouwer-Wenning)*

bekentenis en verklaarde verder: *'niets te hebben klaargemaakt voor het kind, omdat zij dat niet durfde te doen vanwege haar vader. Ook durfde zij niets te zeggen. Zij is tot den daad gekomen omdat haar vader haar anders zou verstooten en buiten de deur zetten. Ook kon beklagde niet met den jongen trouwen'*.

Op 3 november volgde de uitspraak: de rechtbank achtte haar schuldig aan kinderdoodslag en veroordeelde haar tot een gevangenisstraf van een jaar en zes maanden.

Door de plaatselijke jeugd werd een begin gemaakt met de sloop van het boerderijtje.

Dertien jaar na deze dramatische gebeurtenis huwde Roelfien met Jan Wenning. Ze woonden tijdelijk in een woonwagen achter het ouderlijk huis. Nadien vertrokken ze samen uit Emmen om elders een ander leven op te bouwen.

Haar broer Jan Koopman bleef in de ouderlijke woning wonen, totdat deze voor een bedrag van f. 14.000,-- werd aangekocht door de gemeente Emmen, omdat het perceel nodig was voor de aanleg van de Hondsrugweg.

De kleindochter van Roelfien, mevrouw R. Brouwer-Wenning, wist enkel dat haar oma een doodgeboren kindje had gebaard, maar niet welk drama zich had afgespeeld. Ze heeft laten weten dat oma een bijzonder aardige en zorgzame oma is geweest. Mocht u eens op de Hondsrugweg rijden met aan uw rechterzijde de achterkant van Mediamarkt, dan zou u in 1902 het boerderijtje zijn gepasseerd.

Bronvermelding

Gedicht Jantje Joosten uit *Moordlied*, geschreven door Marjan Beiering, Collectie Brands.⁴

Processen verbaal, brieven, aantekeningen en requisitoir: Drents archief te Assen.

Provinciale Drentsche en Asser Courant, 28 oktober 1902.

Met dank aan mevrouw R. Brouwer-Wenning.

Noten

- 1 Jans Johannes Brands (1932-2019), grondlegger van het museum Collectie Brands in Nieuw-Dordrecht.
- 2 Een oud stukje Emmen, dat thans nabij het zuidelijk deel van het Noorderplein zou liggen.
- 3 Een hilt (hild of hilde) is een zolder boven de deel waar hooi of stro werd opgeslagen, maar was ook de slaapplek voor de meid of de knecht.
- 4 Het originele gedicht blijkt thans niet te vinden.

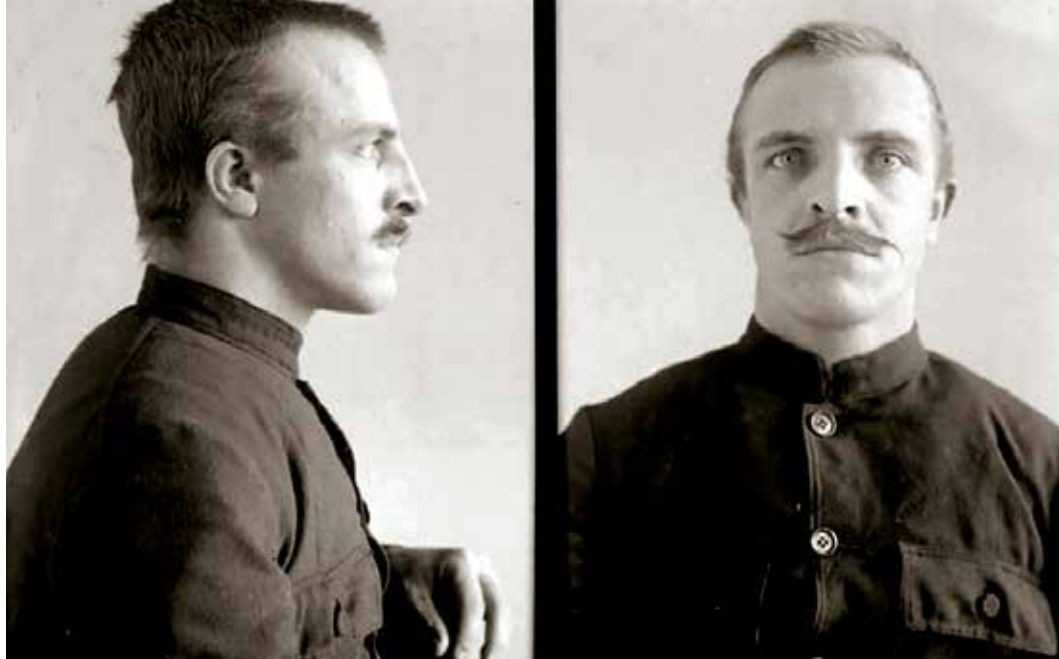
door
Johan Withaar

Gerard Gravers uit Emmen werd moordenaar op Java

Zeventien jaar na het publiceren van de dramatische gebeurtenissen aan de Brinkweg kwamen er, met dank aan een lid van onze vereniging¹, in november 2021 bijzondere feiten over Gerard Gravers bekend. Over Gravers gaat dit artikel.

Gerard Gravers werd op 7 april 1880 in Emmen geboren.² Hij was een zoon van wever Jan Gravers en Iemkje Lapt. Op 24 november 1916 trad Gerard, 36 jaar oud, in het huwelijk met de 25-jarige Sara Trip³ uit Odoorn. Uit het huwelijk kwamen minimaal twee dochters voort, beide geboren te Groningen. Bij zijn huwelijk en de geboorte van zijn dochters gaf hij op stoker/machinist van beroep te zijn.

In 1908 bevond Gerard Gravers zich in het plaatsje Salatiga op Midden-Java. Hij maakte daar deel uit van de cavalerie onder leiding van kolonel L.D.C. de Lannoy en majoor C.G. Daniels. De algemene toestand bij de cavalerie daar liet veel te wensen over. De meeste officieren waren volgens berichten kennelijk *‘van de richting anijsmelk met suiker’*. Alle gestrengheid was verdwenen en de opinie was dat de soldaten daar humaan behan-

Links:
www.
gevangen-
inglas.
nl foto-
nummer:
GN1148
Rechts:
www.
gevangen-
inglas.nl
signale-
mentskaart

deld moesten worden. Schildwachten, voor een kampement met zeshonderd man, werden niet meer nodig geacht en garnizoenspatrouilles tot het handhaven der orde werden overbodig verklaard. Het gevolg hiervan was, dat men 's avonds om de tien meter een dronken huzaar tegen kon komen. Aan-

gezien de straatverlichting nog onvoldoende was, ontzagen de heren zich niet om zelfs hun kader aan te randen, *'immers in de duisternis worden de daders toch niet herkend'*. De kantine werd afgeschaft maar herschapen in een hol waar soms tien vechtersbazen tegelijk over de vloer rolden. Het kader, beducht voor de gevolgen, waagde het niet om tussenbeide te komen.

Op 18 februari 1908 schreef een correspondent van *Javabode*⁴ dat die middag om vijf uur het stoffelijk overschot van cavalerist Van der Stel⁵, oud twintig jaar, met militaire eer, veel plechtigheid en onder grote belangstelling ter aarde werd besteld. Major der cavalerie C.G. Daniels hield een treffende toespraak, waarin de nadruk werd gelegd op de gevaren waaraan de heren zich door drankmisbruik blootstelden.

Cavalerist Van der Stel bleek die zondagavond te zijn vermoord door Gerard Gravers. Het volgende is een citaat van het gebeurde in die tijd. *'De cavalerist Gravers is afkomstig uit Drenthe en heeft onder andere een broeder die eveneens voor moord in de gevangenis zit. Ieder weet dat in die streken bij een vechtpartij direct naar het mes wordt gegrepen en dat dit aan de orde van de dag is. Gravers had het altijd over steken en was zeer strijdvaardig van aard, vooral als hij gedronken had. Zoo ook zondagavond in de cantine, alwaar hij onder invloed van sterken drank twist zocht met den jeugdigen cavalerist Van der Stel. Deze laatste wilde in het geheel echter niet vechten, doch werd ten slotte gedwongen. Gravers kreeg buiten verwachting een*

N ^o . 4891		SIGNALEMENT.	
1909	K	Naam	Gravers
		Voornaam	Gerard
		Bijnaam	
Oud	Jaren		
Bersep			
Geboren te	Emmen	2 April 1880	
Woonde			
Lengte	1.760		
Voorhoofd			
Haar	is blond		
Werkkl.			
Oogen	in blauw		
Neus			
Ooren			
Mond			
Tanden			
Kin			
Baad			
Aanzicht			
Kleur			
Handen			
Voeten			
Spraak			
Postuur			
Godst. Bel			
Kleding			
Bijz. teekenen			

Onslag
19 Juni 1911
Leemwarden

Opgevaardigd door

4891

Onslag onder verscheiden
omstandigheden

*Op het huidige adres Verlengde Schol-
tenskanaal 104-106 was ooit het café
van Gravers (later Keuter en Hogenbirk)
gevestigd.*

*duchtig pak slaag. Hierover woedend, vroeg hij
aan Van der Stel om buiten te vechten. Deze, die
niet laf wilde zijn, ging mede naar buiten en kreeg
onverwacht een snede in den hals. Hevig bloedend
viel hij bewusteloos neer.'*

Gravers was in allerijl weggelopen terwijl twee
getuigen toesnelden. De gewonde Van der Stel
werd naar het hospitaal gebracht waar de ontbo-
den dokter na enige minuten de dood constateerde
vanwege een doorsneden slagader. Gravers
was naar huis gegaan en in bed gekropen. Aan de
hoofdwacht stonden verschillende cavaleristen nog
vergeefs op Gravers te wachten om hem te lijf te
gaan. Toen ze vernamen dat Gravers thuis was
werd hij onder geleide naar de provoost⁶ gebracht.
Woedende kameraden van Van der Stel werden
daarbij in bedwang gehouden, anders was Gravers
zeker doodgeknuppeld.

Bij nader onderzoek vond men in de kist van Gra-
vers nog een geladen tweeloops pistool, een dolk en
een ploertendoder.

Op 22 september 1908, ruim een half jaar na het
gebeurde, werd Gerard Gravers ingeschreven in de
Bijzondere Strafgevangenis van Leeuwarden. Hij
zat daar drie jaar straf uit en kwam op 19 juni 1911
vrij.

In 1928 kwam Gravers wederom in het nieuws.
In *De Noord-Ooster* van 6 september 1928 staat
een artikel met als kop 'Het mes'. Ditmaal bleek
Gravers echter slachtoffer van het gebruik van een
mes te zijn geworden dat door Johan Herman H.
uit Klazienaveen werd gehanteerd. H. bleek een
echte vechtjas te zijn hetgeen hij met zijn mes de-
monstreerde op de arm en de kleding van Gravers,

nadat hij door deze uit het café in Klazienaveen-
Noord was gezet. Gravers kon drie weken niet
werken. Verdachte werd tot drie maanden gevange-
nisstraf veroordeeld.

Ongeveer drie maanden na deze messentrekkerij
overleed Gerard Gravers op de leeftijd van 48 jaar.
Het is niet bekend of zijn dood met de opgelopen
verwondingen te maken had.

Bronnen

Algemeen Handelsblad, 17 maart 1908.
Javabode.

Noten

- 1 Naam bekend bij de redactie
- 2 Vermoedelijk aan de Veenegertsweeg 2, waarvan hij
later mede-eigenaar zou worden. Kadastrale legger
1751.
- 3 Nadere gegevens over Sara zijn voor dit artikel weg-
gelaten
- 4 Naar aanleiding van een telegrafisch bericht op
17 februari 1908 van Het nieuws van de dag voor
Nederlandsch-Indië.
- 5 Registratienummer 62080
- 6 Op Oost-Indiëvaarders en bij de marine was de pro-
voost een politiecommissaris en officier van justitie.
Feitelijk was deze functie toen al opgeheven want
de laatste sergeant-provoost ging in 1906 uit dienst.
Bron: Wikipedia.

door
Marscha van Noesel

**Kijk je naar toen,
dan zie je het nu.**

De markesteen geeft een boermarkegrens aan

‘Waar komen al die keien toch vandaan?’

*Stadsgids
Peter Kraan
bij de markesteen*

In Emmen liggen her en der enorme keien. Soms kun je er een net ontwijken als fietser of voetganger. Ook automobilisten hebben wel eens een aanvaring gehad met zo'n Drentse kei. Sommige keien zijn met opzet voor winkels geplaatst om ramkraken te voorkomen. Anderen liggen in berm en om te voorkomen dat auto's over de naastgelegen grasmat rijden.

De keien zaten eeuwen onder de grond. In plaats van dat je zou denken dat die vanwege de zwaarte steeds dieper weg zouden zakken, zijn ze in de loop van de tijd omhoog gekomen, vanaf de laatste ijstijd, zo'n 8.000 jaar voor de jaartelling. Ze zijn gaan zwerven onder meer richting Drenthe, Peter Kraan, sinds drie jaar met pensioen als gemeentelijke archivaris van Emmen, is een 'lopende encyclopedie' van de geschiedenis van Zuidoost-Drenthe. En weet dus ook alles van die zwervkeien in Drenthe.

Over een bepaalde steen, de Markesteen, wil ik wat meer weten. We lopen van de Hoofdstraat richting Wilhelminastraat. In die korte tijd vertelt Peter verhalen over de historische panden die we passe-

ren, zoals dat karakteristieke pand naast de Hema, waar ooit toenmalig wethouder Zegering Hadders woonde. Dat weet iedereen zeker wel, maar over wie de architect was, en wanneer en waarom later meer. Hij heeft de verhalen over de geschiedenis van Zuidoost-Drenthe in zijn hoofd. Dat moet ook wel, want sinds jaar en dag leidt hij samen met Piet Naber stadswandelingen. Ik krijg een klein fragment van zo'n wandeling gepresenteerd. En hij presteert het iemand die niet zo geïnteresseerd is in geschiedenis en meer bezig is met actualiteiten, toch nieuwsgierig te maken. "Ik kan het niet over geschiedenis hebben als er geen heden is," zegt de stadsgids Kraan.

Dan belanden we bij de 'beroemde grenssteen'. De markesteen aan de Wilhelminastraat ligt vlakbij het Indië-monument en het oude kerkhof. Hier loopt de grens van twee boeren gemeenschappen, boermarke, van Emmen-Westenesch en Noord- en Zuidbarge. Dat staat op de koperen plaat die er in de jaren tachtig op initiatief van de heer Dijck uit Barger-Compascuum is geplaatst. Nu kan de arge-loze voorbijganger weten dat het niet zomaar een

Deze foto van de Wilhelminastraat is in september 1939 gemaakt, toen door het Nederlands leger allerlei voertuigen werden gevorderd. Op de foto is links, naast het verkeersbord, de markesteen te zien.

kei is, maar een grenssteen. Kraan: “De steen staat door alle bebouwing die er in de loop van de tijd is gekomen misschien wel wat in de weg, maar dit is dus echt de plek waar die grens was vroeger. De steen zou vier meter naar het oosten kunnen worden geplaatst, dicht tegen het voetpad aan. Dan blijft die toch nog op de oostwest lopende Markergrenzen liggen. Er was wel eens iemand die vroeg of die steen niet weg kan, maar nee dat gaat natuurlijk niet. Een grens is een grens.”

De boermarken, een middeleeuws begrip voor hechte zelfvoorzienende gemeenschappen met niet meer dan 2.000 inwoners. “Naoberschap was de regel in die tijd, zo begin 19de eeuw. Als er iemand gestorven was, waren de naaste burenlidaanzeggens die ook bij het afleggen hielpen,” zegt Kraan. “Alle inwoners brachten condoleances. Er waren vaste regels voor het kisten en begraven. Overledenen werden in en om de kerk begraven. In 1828 werd wettelijk vastgelegd dat begraafplaatsen bij gemeenschappen groter dan 2.000 mensen buiten het dorp moesten worden aangelegd. Zo kwam in 1831-1832 de begraafplaats aan de Wilhelminastraat.

“Mensen leefden samen,” vervolgt de stadsgids. “Nu hebben de Monuta’s en De Laatste Eer die condoleancetaken overgenomen.”

Als hij over de saamhorigheid in de boermarken

vertelt weten we beiden dat van die naoberschap nu veel minder te merken is. De verhalen over de onderlinge verbondenheid en zorg voor elkaar doen me denken aan de gemeenschappen op het Afrikaanse platteland. Daar leven families samen op een erf met een twintigtal lemen huisjes of hutten. Alles wordt er gedeeld, kinderen leven vaak los van hun ouders bij tantes en ooms. “Dat klopt, zo was het in die boermarken hier ook.”

“Je kan vanaf deze markesteen in oostelijke richting een lijn trekken langs de oude begraafplaats tot aan de Duitse grens. Aan de noordzijde lag dan Emmer-Compascuum, behorend bij de marke van Emmen en Westenesch. Aan de zuidzijde lag het Barger-Compascuum, behorend bij de marke van Noord-en Zuidbarger. Van die gebieden is in het gemeentearchief een kaart uit 1928 te vinden waarop die marke-grenzen te zien zijn.”

Ik neem me voor een duik in dat archief te nemen en de kaart met behulp van archivariissen die Peter hebben opgevolgd op te zoeken.

Zelf is hij daar binnenkort ook weer vaak te vinden. Hij heeft zich ten doel gesteld het foto-archief te ontsluiten, zodat de veelvoud aan fotomateriaal voor iedereen beschikbaar is. Want dat is zijn drijfveer: de geschiedenis van Zuidoost-Drenthe te bewaren en dienstbaar te zijn voor mensen die willen weten ‘hoe het leven vroeger hier was’.

Emmen

door

Gerben Dijkstra en Henk Vos
met medewerking van Roelof Wittink (Utrecht)
en Femmy Wittink (blz. 29-30)

Vitbreiding dorp Emmen op de markegrond van Noordbarge

Kerk

Veranderingen in Emmen-Noordbarge

Kerkpad

Koren- en pelmolen
van Hendrik en Albert
Kuiper, gesticht in
1834 (D1916 - D2192)

Koren- en oliemolen van
Frederik Beins, gesticht
voor 1832 (D1916)

De Grint

Zandsteeg

Noordbarge

Op deze kaart van 1832 is te zien dat de kerk, zoals gebruikelijk in de kerkdorpen in Drenthe aan de rand van het dorp lag. Toen in de 19de eeuw meer ambachtslieden en (joodse) middenstanders zich in Emmen vestigden, vond er uitbreiding in zuidelijke richting plaats. Boeren uit Emmen, Westenesch en Noordbarge verkochten percelen grond van de Noordbarger Esch, gelegen aan de Grint, aan autochtonen en aan nieuwkomers.

In deze bijdrage reconstrueren we de bebouwing aan de westzijde van de Wilhelminastraat tussen het oude pad (sinds 2002 de ingang van de Weierts, de Monetpassage, tegenover de Kapelstraat) en de Baander.

De kaart links is samengesteld uit delen van de sectiekaarten C (Emmen en Westenesch) en D (Noordbarge). De grens tussen de beide secties (marken) is met rood aangegeven. De grensscheiding tussen de beide marken is anno 2022 nog te zien aan de markesteen die op de hoek van de Kapelstraat en de Wilhelminastraat in het gazon ligt.

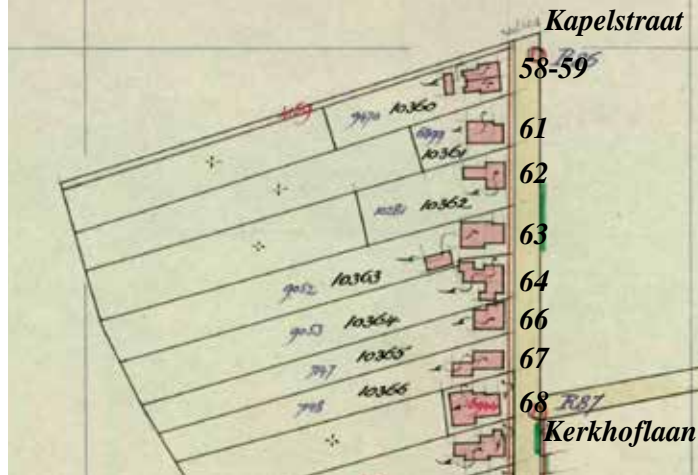
Er zijn drie zandwegen op de kaart te zien: het kerkpad van Noordbarge naar de kerk in Emmen en de Zandsteeg en De Grint van Noordbarge naar Emmen (de latere Wilhelminastraat en de Zandsteeg). Ten oosten van De Grint zijn twee molens ingetekend. Deze lagen na 1834 ten oosten van de Noordbarger Esch in het 'veld'. Dit werd toen Barger-Oosterveld genoemd. Verder naar het zuidoosten lagen het Meerveld en het Bargermeer.

De afbeelding rechts is een fragment uit de kadastrale kaart van de Wilhelminastraat in 1947. Op de kaart zijn de nieuwe perceelnummers van 1947 (zwart) en de voorgaande (blauw) te zien. Op dit kaartfragment staan de huisnummers van 1947 vermeld.

De beschrijving van de woningen met de huisnummers 58-59 tot en met 68 is gebaseerd op onderzoek in het kadaster en in het gemeentearchief met name bewoningskaarten en gegevens uit dossiers van de hinderwetvergunning. Aangezien vier van de acht panden voor en bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in bezit van joodse Emmenaren waren, is ook gebruik gemaakt van een publicatie, welke in voorbereiding is over rechtsherstel van joods bezit in de gemeente Emmen na 1945. Verder zijn gegevens uit het boek *100 Jaar Emmen Veranderingen in bebouwing deel 2*, blz. 69-72, van de auteurs Sis Hoek-Beugeling, Johan Withaar en Gerrie van der Veen in dit artikel opgenomen. Na een beschrijving van een huis vindt er een verwijzing naar dit boek plaats.

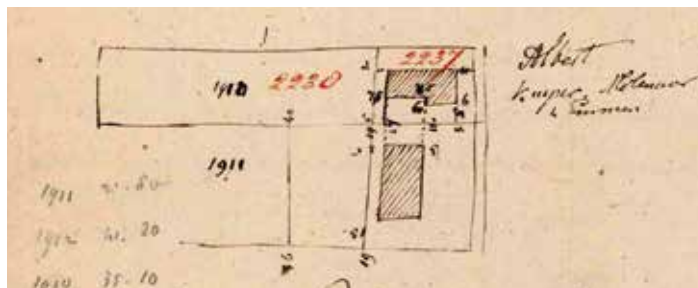
In het kopje van elk pand wordt het huisnummer van de bewonerskaart uit het gemeentearchief vermeld.

Omstreeks 1840 zijn de eerste twee woningen op de markegrond van Noordbargen gebouwd. De molenaarsfamilie Kuiper (Albert en Lute) kocht bouwland op de Noordbarger esch, gelegen aan De Grint, van landbouwer Albert Roelofs Lunsing. Zij bouwden op twee percelen twee huizen.

Wilhelminastraat 58-59

Op het perceel 2237, zie kaartfragment hieronder, waar de dubbele woning met het huisadres Wilhelminastraat 58-59 stond, werd omstreeks 1840 door de familie Kuiper een eenvoudige woning gebouwd, waarvan de afmetingen van het woongedeelte 5m x 8m en van de schuur 4m x 6m waren. In 1873 kocht Hendriken Brinks, weduwe van goudsmid Hemmo Hemmes, de woning. Vijftien jaar later werden de landbouwers Jannes en Albert Ensing eigenaar van de woning. In 1906

Gré Tiben-Tolner en de hinderwetvergunningen

Een van de laatste werkzaamheden van Gré Tiben-Tolner op het gemeentehuis in Emmen was ordening te brengen in het archief van de Hinderwetvergunningen. De Hinderwet is een voormalige Nederlandse wet uit 1875 die regels stelde omtrent bedrijfsactiviteiten die hinderlijk, gevaarlijk en/of schadelijk waren voor de omgeving of het leefmilieu. Hierbij moet worden gedacht aan het oprichten van bijvoorbeeld een bakkerij, een slachterij, een smederij, een ververij etc. De wet is in 1993 vervangen door de Wet milieubeheer. De stukken in het gemeentearchief waren deels op een kadastraal perceelnummer gearchiveerd. Met behulp van plaatselijke werkgroepen en enkele personen heeft Gré dit archief op huisadres anno 2021 geordend. Het is een waardevol archief aangezien in elk dossier bouwtekeningen, vaak blauwdrukken, zittingen van panden uit de periode 1875-1935. Aangezien in het gemeentearchief nauwelijks bouwvergunningen en -tekeningen zijn van afgebroken panden, tenzij een pand op dezelfde plaats is herbouwd, is onderzoek in dit archief gewenst, wanneer men op zoek gaat naar gegevens over een oud, veelal afgebroken, pand in de gemeente Emmen.

Gré Tiben-Tolner
Foto: Jos Arends)

Deze woning lieten Daniël Mosis en Eva Bierman in 1909 bouwen.

Daniël Mosis uit Schoonoord (Borger, 1865 - Assen, 1942) en Eva Bierman (Emmen, 1865 - Auschwitz, 1943), gehuwd in 1892. Voor 1914 vertrok Daniël Mosis, ook Mozes of Nijveen genoemd, vanuit Emmen naar Assen. Hij stond bekend als een vlotte, vrolijke man. Vanuit Assen ging hij met de fiets op pad om stoffen te verkopen, een fietsdrager voorop. Hij was behalve voorzitter van de Nederlands-Israëlitische Gemeente in Assen ook secretaris van de Handelsvereniging. (Foto's: Joods Monument)

lieten zij de woning slopen en een jaar later werd de grond aan koopman/exportslager Daniël Mosis uit Schoonoord (Borger, 1865 - Assen, 1942) verkocht. Mosis liet in 1909, vermoedelijk ontworpen door architect Edske Kliphuis, een dubbele woning op de kavel bouwen.

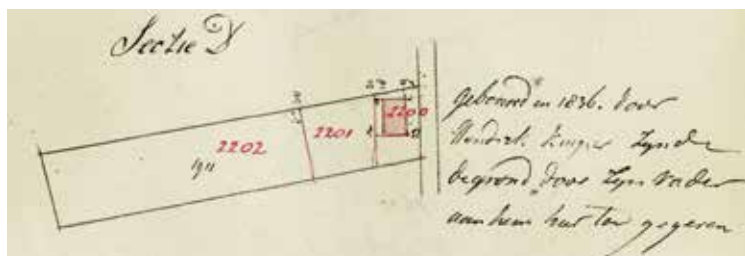
In 1911 kochten Mozes Jakobs (Sleen, 1843 - Coevorden, 1930) en zijn dochter Susanna Jakobs (Zweeloo, 1882 - Auschwitz, 1943) de dubbele woning. Twee huizen verder, Wilhelminastraat 62, woonde dochter en zus Mathilda H. Jakobs. Vader en dochter Jakobs bezaten in 1941 achter hun voormalige woning nog een perceel grond, dat in het voorjaar van 1942 door de gemeente werd aangekocht. Na 1945 ontstond over deze verkoop tussen de gemeente en de erfgenamen van Susanna in het kader van rechtsherstel van joods onroerend goed een conflict dat uiteindelijk werd geschikt. In 1923 en in 1924 verkochten vader en dochter Jakobs de dubbele woning aan onderwijzer Albertus L. Assendorp, die op zijn beurt de woningen in 1933 aan gemeenteamttenaar/gemeenteontvanger Lammert van der Heide (1893-1977) verkocht. Hij was met Johanna Hendrika Betting (1894-1975) gehuwd. Hij verhuurde beide woningen. Nadat hij in de jaren voor 1968 al grond achter de woningen aan de gemeente had verkocht, werd de gemeente Emmen in 1968 eigenaar van de woningen en werden deze gesloopt.

De woningen werden sinds het midden van de jaren '30 bewoond door: huisnummer 58 (noordelijke woning): Jan Klok; huisnummer 59: Carl Max Benken, Joh. H. Lammertink, Pieter J. Hof, rijschoolhouder Jan L. Posma, Jan Luth en kostgangers.

De beide woningen werden in 1969 gesloopt. *Voor meer informatie: S. Hoek-Beugeling e.a., 100 jaar Emmen, deel 2, blz. 69.*

De verbouwing zou volgens gegevens in het kadaster in 1934 hebben plaatsgevonden, een jaar nadat Van der Heide de woningen had gekocht. (Tekening Nahidh Salman, Beilen)

In 1836 bouwde molenaar Hindrik Kuper [Kuiper] op grond van zijn vader Lute een eenvoudige woning. In 1834 was hij weduwnaar geworden; in 1836 trouwde hij met Fennegien Weerman.

Wilhelminastraat 61

Ook het bouwterrein van het adres Wilhelminastraat 59-60 was in de 19de eeuw tot 1889 in bezit van het geslacht Kuiper. Sommigen van hen waren molenaar op de koren- en pelmolen op het Barger-Oosterveld.

In 1836 bouwde Hindrik Kuper [Kuiper] (1792-1865), gehuwd met Fennegien Weerman (1814-1888), op de grond van zijn vader Lute Kuper een eenvoudige woning met de afmetingen 8m x 9m. Het dak was met stro bedekt.

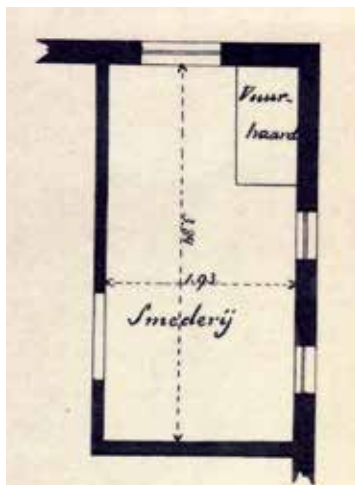
In 1883 woonde het gezin van zoon Hugo Emmen Kuiper (1853-1930) en Klazina Hepping (1852-1886) bij zijn moeder Fennegien Kuiper-Weerman in. In dit jaar maakte Hugo Emmen Kuiper bezwaar tegen de plannen van koopman Jetse Dijkstra uit Krommenie om een bakkerij te bouwen op het perceel naast zijn woning met een dak van stro, waarin hij een winkel had waar hij gelet op de winkelinventaris etenswaren verkocht, wellicht brood. Kuiper was bang voor de vonken uit de schoorsteen van de bakkersoven (lees verder Wilhelminastraat 62). Na het overlijden van zijn vrouw Klazina in januari 1886 besloot Hugo Emmen Kuiper Emmen met zijn vier kinderen te verlaten. Hij verkocht toen de inboedel van zijn woning (zie nevenstaande advertentie).

Na het overlijden van Fennegien Kuper-Weerman (1814-1888) werd de woning in 1889 verkocht aan brievenbesteller Hendrik Hilbrands (1859-1933) uit Westenesch. Hij liet de oude woning van Kuiper afbreken en liet op deze plaats omstreeks 1890 een boerderij-woning bouwen. Hij was in 1883 met Geertien Jonkers (1862-1948) gehuwd. Op 30 oktober 1899 vroeg Houwinus Thedinga (1877-1962) bij het gemeentebestuur een vergunning aan voor de 'oprichting van een smederij voor het vervaardigen en het herstellen van fietsen' in de schuur van de boerderij-woning van Hilbrands. Nog geen maand later, 29 november 1899, werd de vergunning verleend. Als Houwinus hier al een

Boven: Na het overlijden van Klaziena Hepping in 1886 verkocht Hugo Emmen Kuiper zijn roerende goederen om zich elders te vestigen. (Provinciale Drentsche en Asser Courant (PDAC), 20-09-1886). Onder: De woning van de familie Hilbrands na de verbouwing in 1922. (Tekening Nahidh Salman)

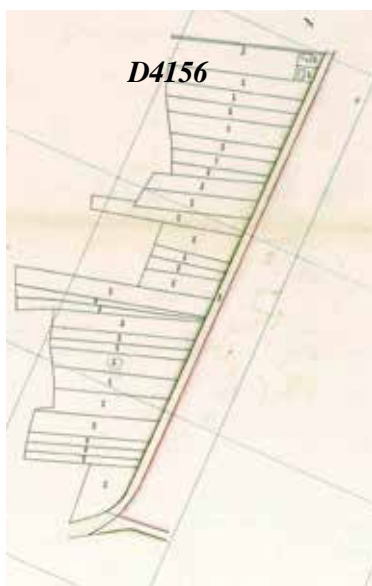

Bouwtekening van de rijwielherstelplaats van Houwinus Thedinga met de afmetingen van 1,93m bij 3,84m - in het pand van Hilbrands.

rijwielherstelplaats heeft gehad, dan was het niet lang, want een paar maanden later, 26 mei 1900, vroeg hij een vergunning aan voor een smederij/rijwielherstelplaats bij de slagers Mosis/Van Buuren op het huidige adres Wilhelminastraat 89.

In 1922 werd zoon Johannes Willem Hilbrands (1897-1979), ambtenaar op het gemeentehuis, eigenaar van de woning. In 1962 verkocht hij de woning aan de gemeente. Hij verhuisde toen naar de woonwijk Emmermeer.

De twee woningen in het pand werden sinds het midden van de jaren '30 bewoond door wed. Hilbrands-Jonker, Johannes Willem Hilbrands, Wietse van Veenen, Albert Groenewold, Willem Wiggers, Harm Prins, Hendrik C. Zürich en kostgangers.

Op de kadastrakaart van 1865 is te zien dat de panden Wilhelminastraat 58-59 en 61 de enige panden waren die op dat moment aan De Grint stonden. Het zou nog tot 1881 duren alvorens er op perceel D4156 weer een woning werd gebouwd.

In 1970 werd de woning afgebroken.

Voor meer informatie over deze woning: S. Hoek-Beugeling e.a., 100 jaar Emmen, deel 2, blz. 69.

Na 1840 zou het veertig jaar duren alvorens er weer een woning aan de westzijde van De Grint op de kadastrale percelen D4156 tot en met D4151 werd gebouwd.

Wilhelminastraat 62

In 1879 kochten koopman Jetse Dijkstra (1851-1884) en vroedvrouw Fennegien Timmermans (1848-1925), woonachtig in Noordbarge, een stuk grond aan De Grint van landbouwer Albert Ensing uit Emmen. Op deze kavel lieten zij in 1881 een woning bouwen.

Dijkstra was koopman en hield op 25 maart 1881 een publieke verkoping, waarbij hij grof en fijn aardewerk, koper- en blikgoederen, lampen en aardappelen tegen contante betaling te koop aanbood. In april 1881 bood hij weer koopwaar aan, nu omdat hij van werk veranderde. Ook zijn vrouw was in 1881 op zoek naar ander werk; zo solliciteerde zij in augustus 1881 naar de betrekking van vroedvrouw in het Friese Stiens.

Inwonend was ook de joodse koopvrouw Vrouwkje ten Brink-de Hes (1831-1907), weduwe van Noach ten Brink (1819-1879). Vanuit de woning aan De Grint ging zij met haar koopwaar op stap.

Op de avond van 16 februari 1882 sloeg het noodlot toe. In de woning brak brand uit, welke door de sterke westenwind werd aangewakkerd. 's Nachts om 01.00 uur was de brand geblust. Van de woning, de inboedel en de opgeslagen koopwaar was niets over. Zowel Jetse Dijkstra als Vrouwkje ten Brink-de Hes waren tegen de schade verzekerd. Voor of na de brand hoorde het echtpaar Dijkstra van familie uit Amsterdam dat er in Krommenie een vroedvrouw werd gezocht. Fennegien solliciteerde en werd aangenomen.

Het echtpaar liet zich op 19 maart 1882 in de gemeente Emmen uitschrijven en vertrok naar Krommenie, waar zij op Vlietsend 22 gingen wonen. Vanuit Krommenie vroeg Dijkstra op 10 april 1883 een vergunning aan voor de bouw van een bakkerij op het perceel van de afgebrande woning. Zijn buurman Hugo Emmen Kuiper maakte van-

Op 16 april 1881 plaatste Jetse Dijkstra opnieuw een advertentie in de PDAC, omdat hij vanwege 'verandering van affaire' (zaak) allerlei verkoopwaren, zoals vee, boerenwagens, kabinetten, kolomkachels, manufacturen en andere koopwaar tegen contacte betaling te koop aanbod.

Wegens verandering van affaire.
Op Dingsdag 19 April 1881,
voorn. precies te 10 uur, zullen, ten verzoeken en
bij de woning van J. DIJKSTRA te Emmen, tegen
voldoende borgstelling, publiek worden verkocht:

5 stuks Hoornvee,

1 donkerbruin **Merrie**
paard van 9 jaar en edel
ras en mak in alle tuigen,
TILBURIJ, een zoo goed
als nieuwe CHAIS en dito BOERENWAGEN en
KORREBAK, 2 KABINETTEN, 1 LINNENKAST,
6 STOKLEN, TAFEL, 2 nieuwe KOLOMKACHELS
met toebehooren, eene aannemelijke partij

Manufacturen,

gemakke KLEEDEREN, STROGOEDEN, eene partij
BOONEN, RIJST, GOIT en andere Winkelgoederen,
eene groote partij PORCELEIN en AARDEWERK
en KOPER- en HIERGOEDEREN, loose WISKEL-
BAKKEN, MATEN en BASCULES, KLOMPEN, vele
Houtwaren, als: NAPPEN, SLEVEN, MANDEN,
ZENDEBOOMEN, HOOIHAKKEN en eene groote
partij AARDAPPELEN.

De posten van en beneden à f 6 tegen con-
stante betaling.

Notaris: Mr. S. J. OOSTING.

wege het brandgevaar bezwaar tegen de komst van een bakkerij naast zijn woning. Er werden een aantal voorwaarden voor de bouw van de bakkerij gesteld, zoals dakpannen op het dak, waarna de vergunning werd verleend. Jetse Dijkstra liet daarop een woning/bakkerij bouwen. Toch bleef het echtpaar in Krommenie wonen en besloot het de woning/bakkerij in Emmen te verkopen. Dat gebeurde tijdens een veiling op 21 oktober 1884. De koper was Izak Israël Jakobs. Hij was tijdens de veiling de hoogste bidder en kocht de woning voor f. 1.010,--.

Emmen, 18 Febr. Den 16 Februarij j., ten omstreeks 10 uur, werd de rust der inwoners plotseling verstoord door het geklop der brandklok en het geschal van het boerenoorn, terwijl velen, die nog niet te bed lagen, zich reeds naar het brandende perceel spoedden onder het aanheffen van den onheilspellenden kreet: brand! brand! De reeds slapende dorpsgenooten verlieten in allerijl huuse en legersteden, schoten in haast enig goed aan en voegden zich bij de woelende menigte. Welke bleek het, dat het huis, bewoond door den koopman J. Dijkstra en de koopvrouw de wed. N. ten Brink en in eigendom toebehoorende aan eerstgenoemde, in lichte laagte vlam stond. De brand nam verbaasend snel, 't geen, daar er een vrij stevige wind uit 't Westen waaiete, wel niet te verwonderen is, in uitgestrektheid toe. De wind was buitengewoon gunstig: want het op geen 200 meter ten Noorden van Dijkstra's huis staande met stroo gedekt perceel, bewoond door den verwer H. E. Kuiper, had volstrekt geen gevaar. Het voorhuis is der vlammen prooi geworden, doch de daaraan verbonden schuur bleef, onder aanhoudende inspanning der spuitgasten, staan. De winkel van de wed. ten Brink, voorgegrapt met allerlei manufacturen, vatte het laatste vuur en 't was zeker wel verdienstig die koelbare stoffen daar zoo te zien liggen en zonder ook maar een hand tot redding te kunnen uitstekten, te zien verbranden. 't Was negenog een uur in den nacht toen 't gevaar volkomen geweken was, zoodat de brand zich tot het voorhuis heeft bepaald. Naar men verneemt zijn de inboedels van J. D. en de wed. N. t. B. behoorlijk verzekerd, zoodat het huis.

PDAC,
21-02-1882.

In Krommenie was Dijkstra winkelier. Hier overleed hij, na een ziekbed van drie maanden, op 17 november 1885, bijna 34 jaar oud. Zijn vrouw, Fennechien Timmermans, bleef op dat moment achter met vier kleine kinderen in de leeftijd van een half jaar tot zeven jaar.

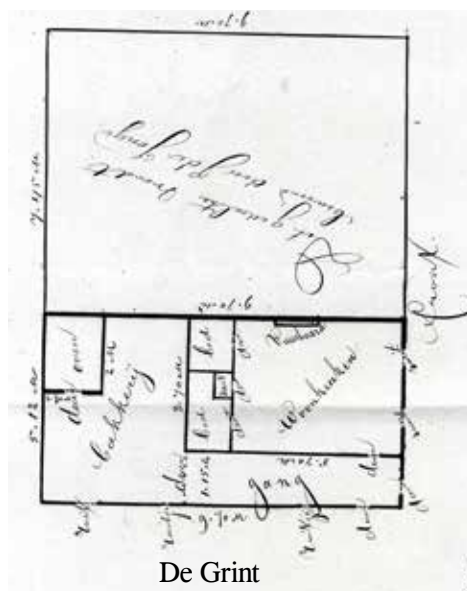
Ruim twee maanden later, 31 januari 1886, overleed in Emmen haar vroegere buurvrouw Klazien Kuiper-Hepping. In de maanden die na haar overlijden volgden besloten weduwnaar Hugo Emmen Kuiper en weduwe Fennechien Dijkstra-Timmermans met elkaar te trouwen. Dat gebeurde op 10 oktober 1886 in het gemeentehuis van Krommenie.

In september 1886 verkocht Hugo Emmen Kuiper zijn huisraad en andere spullen. Het samengesteld gezin met acht kinderen in de leeftijd van een half jaar tot acht jaar bleef in Krommenie wonen, waar Kuiper schilder was (zie bladzijde 17).

In maart 1888 nam Fennechien Kuiper-Timmermans de betrekking van vroedvrouw in Roswinkel aan, waarna het gezin naar Zuidoost-Drenthe verhuisde.

Koopman Izak Israël Jakobs liet de in 1883 gebouwde woning in 1891 slopen, waarna werd begonnen met de bouw van een 'herenhuis'. In 1905 vond er nog een 'bijbouw' plaats. In de twintigste eeuw bleef de woning in het bezit

De tekening die Jetse Dijkstra op 10 april 1883 bij het gemeentebestuur indiende om een vergunning voor een bakkerij aan te vragen. De bakkerij en het woongedeelte waren aan de oostzijde aan De Grint gesitueerd. In het westelijk deel van het pand zou J. de Jonge komen wonen. (GAE, Hinderwetvergunningen, D6173)

Links: De woning van de familie Jakobs op het adres Wilhelminastraat 62. (Tekening Nahidh Salman)

van de familie Jakobs. De woning werd in 1967 aan de gemeente verkocht.

De laatste bewoner van het geslacht Jakobs was Israël Salomon Jakobs (1875-1942) met zijn huishoudster Gouda Cohen (1874-1942). Zij werden door de Duitsers in Auschwitz vermoord. Israël's vrouw, zijn nicht Mathilda Hillegonda Jakobs (1871-1933) was in 1933 overleden (zie ook Wilhelminastraat 58-59).

Hoewel de woning op de lijst stond van woningen die vanaf 1943 in het kader van de 'arisering van joods bezit' door Algemeen Nederlands Beheer van Onroerende Goederen (ANBO) namens de Nederlandse Grundstücksverwaltung (NGV) verkocht moest worden, lukte het niet om voor deze woning een koper te vinden. Het pand werd vervolgens verhuurd aan een lid van de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) uit Emmen.

Na augustus 1945 woonden hier de architecten Jan van der Horst (van 1945 tot 1956) en Albertus A. Oosterman (van 1956 tot 1968). Ook verschillende

Rechts: Bij het vergroten van de foto van de Wilhelminastraat, geplaatst op bladzijde 13, viel op dat in de deuropening van het herenhuis Wilhelminastraat 62, twee personen staan. Vermoedelijk zijn het Israël Salomon Jakobs (1875-1942) en zijn huishoudster Gouda Cohen (1874-1942). Zij werden door de Duitsers in Auschwitz in 1942 vermoord. Van beide personen is geen foto bekend.

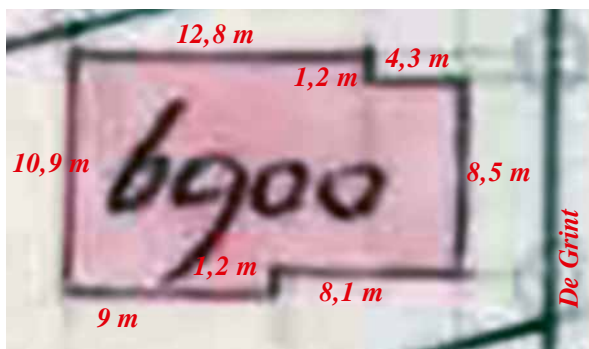
(Foto: Gemeente-archief Emmen)

andere personen hebben in het pand ingewoond. In maart 1969 werd de woning afgebroken.

Voor meer informatie over deze woning: S. Hoek-Beugeling e.a., 100 jaar Emmen, deel 2, blz. 70.

Struikelstenen voor Israël Salomon Jakobs (1875-1942) en Gouda Cohen (1874-1942) in het trottoir, waar in 1942 hun woning stond. (Foto: Ina Meilink)

Boven: Aan de hand van kadastrergegevens uit 1891 zijn de meetgegevens met rood op het fragment van de hulpkaart van het perceel D6900 (1891) vermeld (Wilhelminastraat 63).

Wilhelminastraat 63

In 1889 kocht Hendrik Reinink (1860-1934) uit Nieuwe Pekela een perceel bouwland aan De Grint van landbouwer Albert Wiggers. In dat jaar huwde hij met Annechien Hekman (1864-1952). Omstreeks 1890 hebben zij hun bakkerij met perceelnummer D6900 aan De Grint gebouwd.

Dertig jaar later deed Hendrik Reinink de bakkerij over aan zijn zoon Jan Reinink (1891-1988), gehuwd met Hendrika Suzanna Kalter (1891-1985). Jan Reinink verliet op 22 maart 1948 zijn bakkerij en ging op het adres Stationsstraat 25 wonen. Op 20 juli 1940 kwam Hendrik Wittink (1918-1968) in Ter Apel op het adres Hoofdstraat 41

In de Emmer Courant (EC) van 25-01-1920 maakten vader en zoon Reinink de overname bekend. Opmerkelijk is het adres van de bakkerij: 'Wilhelminalaan'.

Ondergeteekende H. REININK, Bakker te Emmen, maakt aan het geachte publiek van Emmen en omstreken bekend, dat hij met 1 Juni zijn zaak heeft overgedragen aan zijn zoon J. REININK. Dank zeggende voor het genoten vertrouwen gedurende een dertigtal jaren, beveelt hij zijn opvolger beleeft aan.

H. REININK.

Refereerende aan bovenstaande, maakt ondergeteekende aan het geachte publiek van Emmen en omstreken bekend, dat hij de zaak van zijn vader heeft overgenomen en hoopt zich, evenals deze, het vertrouwen van het publiek waardig te maken.

Beleeft aanbevelend,

J. REININK,
Brood-, Koek- en Banketbakker,
Wilhelminalaan, Emmen.

Voor het verhitten werden 'braam en takkebossen' gebruikt. En passant bood Jan Reinink ook nog twee kanaries te koop aan. (EC, 25-01-1924)

TE KOOP GEVRAAGD
Braam-Takkebossen,
door J. REININK, Bakker, Emmen; en aan 't zel'de adres te koop 2 prima zingende Kanaries.

Links: De bakkerij van Reinink, later Wittink, met links de voorkamer en rechts de winkel. Rechts: In 1952 werd het pand door Wittink verbouwd, waarna in november 1952 een feestelijke opening volgde. (Foto's: familie Wittink)

Hiermede hebben wij het groepsen li uit te nodigen voor de

Heropening

van onze geheel gemoderniseerde en vergrote winkel op het gebied van brood, bakkerij, chocolaterie, enz. op 20 November 1952

Wittink's Luce Bakkerij
Emmen - Wilhelminastraat 63

wonen, waar hij bij Theunis Hidding bakker werd. Hier ontmoette hij de zuster van Theunis, Trientje (Tine) Hidding (1914-2004), met wie hij op 19 november 1942 huwde. Zij gingen inwonen bij haar ouders in Emmer-Compascuum, Oosterdiep WZ 6. Het gezin Wittink-Hidding had vijf kinderen: Femmy (1944), Dick (1945-2005), Roelof (1948), Tineke (1951-2021) en Henk (1955-1966).

Op 24 augustus 1945 kwam Hendrik Wittink in Emmen werken, waar hij voor het Ned. Beheersinstituut 'beheerder' werd van de bakkerij van de Gebroeders Troost op het toenmalige adres Wilhelminastraat 76. De twee broers Troost konden na de bevrijding hun bakkersvak niet uitoefenen, omdat zij als politieke delinquenten werden vervolgd. Op 12 april 1948 namen Hendrik Wittink en Tine Hidding de bakkerij van Reinink over; het pand werd in 1955 gekocht. Daarvoor, in 1952, had een verbouwing plaatsgevonden, waarbij het woongedeelte aan de voorzijde bij de winkel was aange trokken. In en voor de bakkerszaak werkten twee broodbakkers, twee banketbakkers, vier venters met bakfietsen, administrateur Tinus Koopman, twee winkelmeisjes en een dienstmeid.

Een verbouwing van de bakkerij vond plaats in 1959, toen deze werd gemoderniseerd.

In 1961 nam Wittink deel aan de oprichting van een moderne broodfabriek, de EMBRO, welke in 1962 in gebruik werd genomen. Wittink hield de winkel aan de Wilhelminastraat en het filiaal aan de Nijkampenweg aan. Enkele jaren later stapte hij uit de fabriek en nam hij de banketproductie weer in eigen hand. Brood nam hij af van de broodfabriek.

Tot zijn overlijden op 7 juni 1968 dreef Hendrik Wittink samen met zijn vrouw de bakkerszaak. Na zijn overlijden kwamen Femmy en Roelof weer bij hun moeder en zus Tineke wonen. Roelof werd bedrijfsleider totdat de productie en verkoop in december 1968 werd gestopt. Inmiddels was het gezin naar een woning in het Tonckensbosje verhuisd.

Het pand was in 1968 door de gemeente aangekocht en werd in maart 1969 afgebroken.

Bewoners van het pand vanaf het midden van de jaren '30 waren: Jan Reinink, Hendrik Wittink (1948-1968) en zijn gezin.

Voor meer informatie over deze woning: S. Hoek-Beugeling e.a., 100 jaar Emmen, deel 2, blz. 71.

Het pand voor de verbouwing in 1952 (Tekening Nahidh Salman, Beilen)

Bakker Hendrik Wittink

Onder: Het logo in de gebaksdoos en de winkel-inventaris

(Foto's: familie Wittink)

100 Jaar geleden

Berichten uit de *Emmer Courant* van het eerste kwartaal van 1922. In deze drie maanden zijn veel berichten gewijd aan verslagen van bijeenkomsten en vergaderingen van de diverse comités, verenigingen, huisvrouwen en kiesverenigingen. De wintermaanden zijn daar bij uitstek geschikt voor. De werkloosheid onder de veenarbeiders bereikt een dieptepunt; eind januari zijn het er meer dan 5.000. Zij kregen overheidssteun, maar daarover ontstond veel commotie toen een lid van de Tweede Kamer die steun in een kwaad daglicht zette met zogenaamde 'kritische vragen' en verdachtmakingen. Andere leden van de volksvertegenwoordiging, maar vooral de plaatselijke steuncomités reageerden verontwaardigd en de krant besteedde er veel aandacht aan.

7 januari 1922

EMMEN. Zoals in dit nummer geadverteerd zal woensdag 18 januari de aanleg van de aardebaan en klinkerbestrating door het veengedeelte van de weg Emmen-Emmer-Compascuum van gemeentewege worden aanbesteed. Zo zal dan eindelijk deze straatwegverbinding tussen E.-Compascuum en Emmen, waaraan zulk een grote behoefte bestaat en waarop reeds zo lang is gewacht, tot stand komen.

14 januari 1922

EMMEN. Geheel onopgemerkt voorbijgegaan, zonder dat er enige notitie vanwege de autoriteiten van genomen werd, was het maandag toch een belangrijke dag voor vele kinderen en daardoor voor vele ouders alhier en naaste omgeving. Die dag werd toch de tweede openbare school aan den Barger Meerweg nabij den Dordschen straatweg alhier in gebruik genomen.

Op 22 januari wordt de openbare lagere school 2 geopend. Tegenwoordig is de school in de Bargermeer bekend onder de naam 'meester Vegter school'. (Collectie Gemeentearchief Emmen)

Zonder meer kwamen het onderwijzend personeel en de ingeschreven kinderen maandagmorgen in de school en het werk begon. Zoals bekend werd de heer P. Dijkstra, hoofd der school te Nieuw-Dordrecht op zijn verzoek naar deze school overgeplaatst. De nieuwe uit drie lokalen bestaande school en onderwijzerswoning zijn keurig ingerichte gebouwen, die architect en aannemer alle eer aandoen. Ingeschreven zijn thans 110 leerlingen, die grotendeels uit school I alhier gekomen zijn, zodat deze school belangrijk ontlast is, en voor een klein gedeelte uit de school te Noord-Barge. Tot den schoolkring van school II te Emmen behoren een gedeelte van de Wilhelminalaan, de Zandsteeg, het Bargermeer, Angelsloo en Den Oever.

EMMEN. Onder de vele ingezonden stukken op onze redactietafel was er deze week een, dat zich van alle andere onderscheidde door zijn smakelijk en aantrekkelijk uiterlijk, iets wat van ingezonden stukken niet altijd kan worden gezegd, waarom wij er terstond onze volle aandacht aan schonken en alle andere stukken voor een ogenblik opzij schoven. Zelfs achtten wij het nodig de gehele redactiestaf bijeen te roepen om gezamenlijk het stuk onder handen te nemen – en wij hadden nog nimmer zulke willige medewerkers. Het stuk was namelijk

een keurig opgemaakte taart, ingezonden door de heer P. Stoker, die heden aan de Stationsstraat (= Hoofdstraat, red.) in het perceel voorheen bewoond door bakker Sanders en coiffeur Kuik, zijn nieuwe confiseurszaak geopend heeft en ons een proeve van zijn bekwaamheid ter beoordeling had ingezonden. Natuurlijk konden wij dit niet weigeren en de pen en schaar werden een ogenblik verwisseld met andere attributen en het schone kunstproduct, deskundig ontleed, bleek niet alleen smaakvol, maar ook smakelijk. 't Was uitstekend, 't was lekker en 't smaakte naar meer. Wij kunnen met volle vrijmoedigheid onze lezers een proef bij banketbakker Stoker aanbevelen.

Linksonder: Een stukje Hoofdstraat (hier nog Stationsstraat) van lang geleden. Helemaal rechts woning en winkel van bakkerij Stoker, geopend in 1922 (zie bericht 14 januari). Daarnaast de bioscoop Koh-I-Noor (een oude kermisttent). De drie daaropvolgende panden bestaan niet meer of zijn totaal verbouwd. In het gebouw naast de bioscoop is ooit Jan van Peer begonnen. (Collectie Piet Naber)

Rechtsonder: Advertentie over de opening van de nieuwe zaak van bakkerij Stoker. (Emmer Courant, 11-01-1922)

Vrijdag 13 Januari 1922.
OPENING
 van de fijne **BANKET-BAKKERIJ**,
 Hoek Stationsstraat - Emmen.

Vanaf dien datum en in het vervolg dagelijks verschoot te bekomen:

Alle soorten Taarten en Gebakjes, Boomsiammen, Fijne Botercakes, Vruchten en Moscovische Cake, Moscovische Tauband, Fijne gevalde Boterkoek.	Portugeesjes Coco-smaconen Jedenskoeken Cocoskranjes Schuimjes Mokkanootjes	Vanilleenootjes Chocoladeballons Hitterkoekjes Wellingtons Weespermoppen Botersprits	Vanillesprits Zandkoekjes Boterbakket Alderhaande eaz.
--	--	---	---

Verder verkrijgbaar: Friesche Kruidkoek, Grootinger
 Sucadekoek, zware Koek en Oude Wijven.
 Speciaal adres voor fijne Bonbons, Chocolade- en Suikerwerken.
 Hopende door een nette en vlugge bediening een ieders gunst
 waardig te zijn.
 Beleefd aanbevelend,
P. STOKER,
CONFISEUR - STATIONSSTRAAT, EMMEN.

P.S. Ieder bezoeker heeft tot Zaterdagavond 9 uur kans op een prijs.
 Winnaar is degene, die het juist of wel het dichtstbijzijnde aantal
 Pinda's raadt dat zich in een mandje bevindt. De prijzen worden in de
 e-afge afgesloten.

NIEUW-WEERDINGE. Alhier heeft zich gevestigd als geneesheer dokter Beerta. Deze heeft de praktijk van dokter A. J. J. Fiet overgenomen die naar elders is vertrokken.

ROSWINKEL. Onze ziekenverpleegster, zuster Jutte, heeft tegen half april a.s. haar ontslag aangevraagd. Dit ontslag is haar gisteravond op de meest eervolle wijze verleend. Algemeen ziet men haar hier met leedwezen vertrekken en om haar werkzaamheden en om het gevoel, dat het publiek beheerst, dat we hier nu geen pleegzuster weer zullen krijgen, omdat door de werkloosheid een groot deel van de leden van het Groene kruis niet in staat zullen zijn, de jaarlijkse contributie te betalen.

BARGER-COMPASCUUM. Hedenavond brandde door onbekende oorzaak af school I alhier, hoofd de heer F.A. van Dongen. Deze houten school bestond uit 3 lokalen. De stoomspuit van de firma Scholten gelukte het de onderwijzerswoning en de andere nabijstaande houten hulschool te redden. Volgens enkele inwoners van Barger-Compasuum was het blussingswerk van de brand reeds afgelopen, toen de stoomspuit van Klazienaveen aankwam, zodat het behoud van de meubelen, de andere school en de turfschuur alleen aan het actief optreden van de ingezetenen was te danken.

18 januari 1922

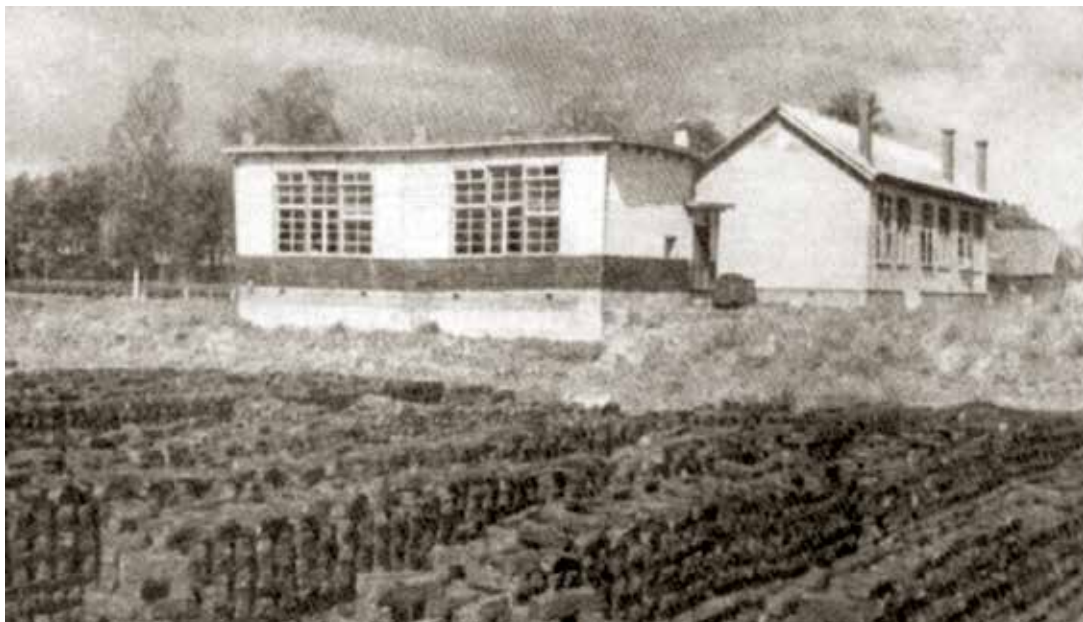
EMMEN. De eiermarkt te Emmen zal weer wekelijks worden gehouden.

De prijs der eieren daalt na jaren van fabelachtige hoogte eindelijk weer zodanig, dat ze onder het bereik van elk en een komen. De abnormaal en ongemotiveerd hoge notering van dit product, dat met melk een onmisbaar versterkingsmiddel vormt, heeft menige zieke en zwakke, wie het gebruik daarvan was voorgeschreven, dit doen ontberen. Daarom is de zo gewenste prijsdaling toe te juichen. Een prijs van 5-6- cent is nog welletjes en nog wel voor de pluimveehouder rendabel. Op de vrijdag gehouden eiermarkt was de notering 7 – 8,25 cent. Elders gaan de prijzen naar beneden. In Westerwolde is de prijs reeds tot 6 cent gedaald.

21 januari 1922

EMMEN. De uitgraving van het Zandmeer is gebleken doeltreffend te zijn geweest, want het meertje is weer met water gevuld en vertoont nu een spiegelgladde ijsbaan. Vanwege de Vereeniging tot bevordering v. h. Vreemdelingenverkeer zal morgen een hardrijderij voor jongens tot 16 jaar worden gehouden om kunstvoorwerpen. Tot goedmaking van de grote kosten, welke Vreemdelingenverkeer zich het vorige jaar heeft getroost, zal een kleine toegangspreis worden gevraagd. Als het

De openbare lagere school I in Barger-Compasuum, waarvan een gedeelte in 1922 door brand werd verwoest. (Collectie Gerard Steenhuis)

weer meeloopt en het lijkt er een beetje op, dat we voorlopig constante vorst houden, zal het morgenmiddag leuk bij het Zandmeer zijn en het niet aan belangstelling mankeren. Muziek van Euterpe zal de vrolijkheid wat verhogen.

8 februari 1922

DRENTHE. Voor de zoveelste keer zijn we door sneeuw en ijs overvallen en zitten we midden in de winterkou. De dooi der vorige week heeft zich wel spoedig weer naar 't vriespunt gekeerd na de sneeuwstorm van vrijdag op zaterdag. Deze heeft het verkeer van trein en tram totaal in de war gestuurd. De tram is op verschillende plaatsen blijven steken in de sneeuw of kon niet vanwege de beijzelde rails rijden. Zaterdag voormiddag derailleerde de tram van 10 uur bij Strootman, locomotief zowel als rijtuigen. De hele dag en avond waren er mee gemoeid het ongeval te herstellen. Ook de trein heeft het moeten opgeven tegen de zich hier en daar ophopende sneeuwlawines of ondervond hier en daar grote vertraging tot ongerief van het reizend publiek.

ZWARTEMEER. Namens Plaatselijk Belang is verzocht om leuningen aan weerszijden van de brug bij het brughuis, bewoond door de familie Reinbergen. Bij stormachtige, donkere avonden is de toestand thans niet zonder gevaar, doordat de brug niet ligt in het verlengde van het voetpad. Een dergelijke toestand bij de brug bij Kamerling heeft indertijd mensenlevens gekost. Spoedig ingrijpen is dus gewenst.

Leden van de Emmer Reisclub met de organisator J. Wester (achteraan, derde van rechts), die in 1922 afscheid nam en naar Ter Apel vertrok.

(Collectie Gemeentearchief Emmen)

18 februari 1922

EMMEN. De heer J. Wester, onderwijzer aan de o.l. school alhier, is door de raad der gemeente Vlagtwedde benoemd tot hoofd der school te Ter-Apel. Er waren 39 sollicitanten. Tot deze benoemingen hebben verschillende personen binnen en buiten Emmen meegewerkt, o.a. ouders, die, hoewel met leedwezen de heer Wester ziende vertrekken, uit erkentelijkheid voor 't geen deze voor de jeugd heeft gedaan en mede als vergoeding voor de eertijds door hem opgedane teleurstelling, hem gaarne steunden in zijn begeerte naar een goede positie elders. In de heer Wester gaat straks een onderwijzer heen, die bij de schoolkinderen en rijpere jeugd – niet in het minst als organisator van de Emmer Reisclub – door zijn liefde en toewijding voor hen een plaats in veler harten heeft veroverd. Ook in zaken van openbaar nut, maakte de heer Wester zich verdienstelijk.

22 februari 1922

EMMEN. Voortaan zullen in 't algemeen de nummers van de telefoongids '6 Gemeentehuis' en '43 Burgemeester' slechts door ambtenaren mogen worden opgeroepen. Reeds in februari 1921 was door de burgemeester bekend gemaakt dat hij wegens gebrek aan tijd niemand – uitgezonderd ambtenaren – per telefoon te woord kon staan. Het

*Rechtstreeks
telefoneren met
de burgemeester
naar het ge-
meentehuis door
particulieren was
wegens gebrek
aan tijd niet meer
toegestaan.
(Collectie Piet
Naber)*

schijnt wel, dat men daar geen voldoende aandacht aan heeft geschonken, want nog steeds wordt hij door particulieren opgeroepen en voor zaken, waarover men zich volstrekt niet rechtstreeks tot hem behoefde te wenden. Bovendien wordt thans meer-malen over het toestel op de burgemeesterskamer aansluiting gevraagd met andere ten gemeentehuize werkzame ambtenaren, wat eveneens niet toelaatbaar is, daar dit te veel tijd eist. Voor dergelijke zaken moeten de particulieren zich persoonlijk ten gemeentehuize vervoegen.

1 maart 1922

EMMEN. De kerkeraad der Geref. Kerk te Emmen heeft, naar de 'N. Prov. Gron. Crt.' meldt,

besloten tot het bouwen van een nieuw kerkgebouw aan de Wilhelminalaan, met toren en vergaderzaal op een vrij terrein. Beneden komen er 524 zitplaatsen, op de gaanderij kunnen 90 zitplaatsen gemaakt worden, terwijl bij latere uitbreiding nog 2 gaanderijen in de zijwanden gemaakt kunnen worden. Het gebouw zal voorzien worden van centrale verwarming. De bouwplannen zijn opgemaakt door de architect IJ. van der Veen te Groningen onder wiens leiding het werk zal worden uitgevoerd. (Op 18 maart meldde de krant dat de bouw werd gegund aan de heer C. Pot te Stedum voor de som van f. 44.350,00).

*De Gereformeerde
kerk aan de Wil-
helminastraat. De
bouw ervan kon
beginnen in 1922.
Inmiddels is het
verbouwd tot
appartementen.
(Collectie Piet
Naber)*

8 maart 1922

KLAZIENAVEEN. Vrijdagavond gaf de gymnas-tiekvereniging 'Klazienameen' alhier haar eerste openbare uitvoering in 't café Lufting, onder lei-ding van de heer J. Meertens. De zaal was flink be-zet. Er werd kranig gewerkt door de jonge dames en heren aan brug en rek, en ook de verschillende voordrachten, die ter afwisseling werden gegeven, vielen zeer in de smaak. Al heeft de afdeling met veel moeilijkheden te kampen gehad, toch bleek dat er onder de leden uitstekende krachten schuilen, die zich onder een leiding als van de heer Meertens zeker zullen ontwikkelen. 't Is te hopen, dat de vereniging krachtig gesteund wordt door de inwo-ners van onze plaats, opdat ook de lichamelijke opvoeding hier beter tot zijn recht komt. Na afloop der voorstelling bleef men nog enige tijd gezellig bijeen.

11 maart 1922

EMMEN. Woensdagavond had op het spoorweg-stations-emplacement met de trein, die om half negen hier arriveert, een ernstig ongeluk plaats. De 17-jarige Hendrika Aikes, dochter van de heer J. Aikes, die met deze trein van bezoek terugkwam uit Zuid-Barge, stapte te vroeg uit en kwam te val-len, met het droevig gevolg, dat zij met een been onder de trein kwam en dit werd afgereden. De ontboden geneesheer, dokter Hospers, achtte direct

transport naar Groningen noodzakelijk, waarheen het meisje dan ook, na verbonden te zijn, per auto werd vervoerd. In het ziekenhuis te Groningen werd het verbrijzelde been tot halfweg de knie afgezet. Algemeen heeft men te doen met het reeds zwaar beproefde gezin en hoopt men dat het slacht-offer van onvoorzichtigheid er het levend afbrengt. Gelukkig vernemen wij hedenmorgen, dat de toe-stand van het meisje gunstig is.

15 maart 1922

EMMEN. In de vorige week gehouden bestuurs-vergadering van de Vereen. ter Bev. van het Vreemdelingenverkeer is besloten, nu de verbre-ding en de omlegging van het Derkssteegje eerst blijft rusten, zich met B. en W. te verstaan over wegneming van de gevaarlijke bocht bij het hotel Van Dalen. Wanneer hier niet spoedig wordt inge-grepen gebeuren er ongelukken. Reeds enige keren is een botsing tussen wielrijders, wagens en auto's komende uit of gaande naar 't Noordeinde en langs het Derkssteegje op het nippertje af voorkomen. Het bestuur zal nu voorstellen de scherpe hoek in de heg weg te nemen, door deze zoveel terug te plaatsen in de tuin, toebehorende aan de heer J.G. Hadders te Assen, die, naar werd meegedeeld, medewerking in deze heeft toegezegd, dat de bocht verflauwt en het uitzicht niet meer wordt belem-merd.

22 maart 1922

ZUIDBARGE. Gisteravond werd in de o. l. school alhier een druk bezochte ouderavond gehouden. Het hoofd der school (Klaas Drent, hoofd van 1888 tot 1926, Red.) gaf een korte uiteenzetting van de nieuwe leerplichtwet. Geklaagd werd over het gebrek aan onderwijzend personeel. Om de tijd, waarin de kinderen niet naar school kunnen gaan, nog enigszins nuttig te besteden, zal huiswerk worden gemaakt. De ouders waren er allen voor. Het hoofd der school wees er op, dat toezicht op dat werk onmisbaar is; anders zou er niet veel van terecht komen. Verder werd gesproken over het straffen der kinderen, samenwerking in deze tussen ouders en onderwijzers is beslist noodzakelijk.

Advertentie uit 1922. Enigszins toepasselijk voor onze tijd, maar of nu abdijsiroop helpt.

De Griep is nog niet weg!

Velen zijn reeds als slachtoffer van de Griep gevallen en nog dagelijks neemt het aantal grieplijders toe. Informeer bij Uwe bekenden, hoeveel nieuwe Griep-zieken er bij komen.

Moet Gij er ook onder vallen? Kerels als boomen worden in één dag door de Griep weggemaaid.

De griep is een windvlaag des doods.

Moeders, waakt over Uwe kinderen en Uwe huisgenooten. Eén flesch Abdijsiroop heeft reeds duizenden beschermd voor ernstiger ziekten. Verschaf U de Abdijsiroop vóór mor-gen. Eén minuut kan te laat zijn. Napoleon verloor den slag bij Waterloo, doordat hij even te laat was. Weest Gij op tijd!

Wie weet meer?

Aanvulling

We komen nog even terug op de aflevering van deze rubriek in het septembernummer van vorig jaar. Dat ging over tien broers en zusters van de familie Blaak. Zij stonden op 17 januari 1949 met een foto in de *Emmer Courant*. Zij waren allen geboren in de 19de eeuw en leefden nog. Het waren de kinderen van het echtpaar Hendrik Blaak (Wildervank 1840 - Valthermond 1919) en Margrietha Bosch (Borger 1844 - Valthermond 1925) Boven de foto van de kinderen stond geschreven: 'Met zijn tien samen 703 jaar'. Omdat we geen respons kregen is de redactie zelf op onderzoek gegaan.

Het resultaat was dat we via internet contact kregen met Joop Klavers die ons een deelstamboom stuurde met vrijwel alle nakomelingen van bovengenoemd echtpaar en die tien kinderen. En dat waren er nogal wat. Het voert te ver om die nakomelingen allemaal op te noemen en dat gaan we ook zeker niet doen. Dan zouden we er zeker vier Kronieken mee kunnen vullen.

In het artikel werden alle tien kinderen reeds genoemd met jaartallen en ook hun echtgenoten. Die tien echtparen kregen samen 81 kinderen. En daarvan is zeker, dat 50 volwassen werden en trouwden. Kindersterfte kwam zoals bekend vroeger veel voor en dat was ook hier het geval. Van de overige 31 kinderen werden zeventien levenloos geboren of stierven op jonge leeftijd. Blijven er nog veertien over. Van die kinderen was alleen de geboortedatum bekend, dus is niet bekend of die jong overleden zijn of later ook getrouwd zijn.

Alle tien kinderen hadden als beroep (veen)arbeider of trouwden met een veenarbeider. Alleen bij zoon Evert staat nog vervener vermeld en dochter Pieter-tje trouwde met een turfschipper.

Waar hebben ze gewoond?

Van de tien gezinnen komen vier uiteindelijk terecht in Emmer-Erfseidevenen, drie in Valthermond en drie in Almelo. Hun nakomelingen zijn voor een groot deel in de veenstreken van Drenthe en Groningen gebleven.

Tot zover

Mochten er lezers zijn die meer willen weten over de kinderen van Hendrik Blaak en Margrietha Bosch (t/m achterkleinkinderen) dan kan ik ze mis-schien voor een deel verder helpen.

Contact: red. 0591-633942 of p.a.naber@home.nl

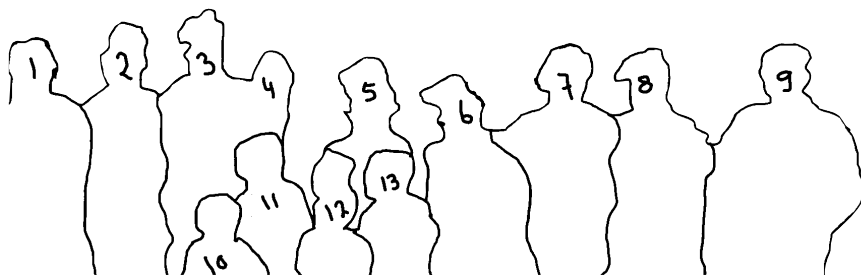

Wie weet meer?

Van de familie Wittink (zie ook bladzijden 21 t/m 22) ontvingen wij onderstaande foto, welke vermoedelijk in 1952 is gemaakt. Wie herkent personen op deze foto?

- 1: Tine Wittink-Hiddink
3:; hij was later conciërge
op het Gemeentelijk Lyceum;
5: Bertus Trip;
9: banketbakker Reinink;
10: Dick Wittink
12: Femmy Wittink

Reacties graag naar: Piet Naber, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen: p.a.naber@home.nl of 0591-633942

Het Schönfeld- / Hospershuis

In de *Emmer Courant* van 18 mei 1934 verscheen een artikel van de verslaggever Van Otterloo naar aanleiding van de afbraak van een van de oude panden in het centrum. Het artikel had als opschrift 'Oud-Emmen verdwijnt'. Wie tegenwoordig op facebook de groep 'Oud-Zuidoost Drenthe in beeld' bezoekt kan dezelfde kreet geregeld tegenkomen en niet geheel onterecht.

De afbraak had betrekking op het doktershuis met koetshuis van dokter Karel Diederik Schönfeld die in de 19de eeuw huisarts in de gemeente Emmen was. In het begin, vanaf ongeveer 1861, was hij de enige huisarts in de gemeente Emmen en dat omvatte een groot gebied, want daar hoorde ook het veengedeelte bij. Een hele klus, want hoewel dat nog heel dunbevolkt was, waren de afstanden heel groot en de wegen moeilijk begaanbaar. Hiervoor had hij een paard en een rijtuig, maar dan nog was het een hele toer. Bovendien waren veel mensen zo arm dat een bezoek aan de huisarts niet te beta-

len was. Daarom benoemde de gemeenteraad van Emmen dokter Schönfeld in 1871 samen met nog een arts tot 'plaatselijke geneesheer, belast met de armenpraktijk, de doodschouw en de vaccinatie'. De tweede arts vertrok vijf jaar later en toen verzorgde dokter Schönfeld de hele armenpraktijk tot 1882. Daarna, tot 1894, waren er perioden dat er soms een andere arts bijkwam of dat hij het weer alleen moest doen. In 1871 kreeg Schönfeld voor dit werk als 'armendokter' f. 325,00 per jaar, maar dat werd uiteindelijk in de jaren '80 f. 2.000,--.¹ Karel Diederik Schönfeld werd op 1 april 1833

De woning van huisarts K.D. Schönfeld, Rechts van de woning het koetshuis. Uit: S. Hoek-Beugeling, 100 jaar Emmen, deel 2, blz. 41.

Links de dokterswoning van huisarts Schönfeld met daarnaast het koetshuis. Geheel rechts op de foto is nog een deel te zien van de woning van zoon Jan Frederik. (Collectie Piet Naber)

geboren op Texel als zoon van een predikant. In 1859 trouwde hij in Vlagtwedde met Zwaantien Boelen, geboren in Roswinkel. Het echtpaar kreeg drie kinderen, allemaal geboren in Emmen: Wendelina (1861), Jan Frederik (1863) en Klazina Oegina (1866). Het jaar 1883 moet voor het gezin een moeilijk jaar geweest zijn, want beide dochter stierven een maand na elkaar. Karel Diederik Schönfeld overleed op 31 oktober 1899 en werd begraven op de begraafplaats aan de Kerkhoflaan. Zijn echtgenote bereikte de leeftijd van 98 jaar en stierf in 1933.

Terug naar het pand op de foto: De verslaggever schrijft²: 'uit een kadastrale kaart van 1828 blijkt, dat komende van de kant van Noordbarge, de bebouwde kom van Emmen begon met kosterij en kerk, terwijl rechts, tegenover de kosterwoning op de plaats van de door notaris L. Kniphorst gebouwde villa³, thans door den heer Oosting bewoond, een boerderij stond.

Daarnaast, dus vlak tegenover de kerk, stond weer een boerderij die de stamwoning van de familie Gossen was, bij veel kerkgaande vrouwen zeer

bekend, omdat zij daar 's winters de zo nodige warme stoven haalden. De familie Gossen bouwde in 1838, na eerst nog enige tijd in de buurt van de tegenwoordige Veenegeweg⁴ te hebben gewoond, een boerderij aan wat nu de Kapelstraat heet, welke thans ook reeds voor nieuwbouw heeft moeten plaats maken.

Het stamhuis tegenover de kerk kwam in eigendom aan de familie Cremers en werd in 1847 afgebroken. Ter plaatse verrees nu het gebouw, dat dezer dagen is afgebroken (Het pand op de foto op bladzijde 31 en linksboven dus - Red.) Dat huis was gesticht, om de gemeenteontvanger Jan Albert Willinge na zijn huwelijk met Marchien Cremers op 8 mei 1848 tot woning te dienen. Het ouderlijk huis⁵ was toegefallen aan zijn broer, de medicus dr. Lukas Willinge. Toen deze op 1 juli 1861 op 44-jarige leeftijd overleed, werd dit gebouw publiekelijk verkocht en natuurlijk wenste de gemeenteontvanger het vaderlijk huis te bezitten. Er waren echter kapers op de kust en er werd gevreesd voor onredelijke prijsopdrijving. Daarom werd met dokter K.D. Schönfeld, die zich enige tijd daarvoor in Emmen gevestigd had, afgesproken, dat deze het gebouw zou kopen en het dan direct zou ruilen met het door de ontvanger bewoonde perceel. Aldus gebeurde en zo werd het thans afgebroken huis de woning, waar Schönfeld zo veel jaren en zijn weduwe nog veel langer hebben gewoond. Het huis heeft er 86 jaar gestaan.

Met het oude huis verdween ook de familie Schönfeld uit Emmen. De zoon Jan Frederik die van 1900 tot 1928 de ontvanger van Emmen was en het villaatje⁶ naast het oude huis bewoonde, vertrok naar Haren.'

Wat nog herinnert aan dokter Schönfeld is een straatnaam in de wijk Emmermeer.

De moderne villa van huisarts J.R. Hospers. Uit: S. Hoek-Beugeling, 100 jaar Emmen, deel 2, blz. 41.

't Hospershuis in het begin van de 21ste eeuw.

Uit: S. Hoek-Beugeling,
100 jaar Bmnen, deel 2,
blz. 41.

Onder de situatie anno 2022, vanaf links: de villa gebouwd door Zegering Hadders, de voormalige woning van huisarts Hospers met daarnaast nog een restant van het biochron en geheel rechts de ingang van het Renssenpark met 'China lights'.

Het huis maakte plaats voor een nieuwe en, zoals de verslaggever het noemt, nieuwmodische dokterswoning voor dokter Jacob Roelof (Joppie) Hospers (1891-1941), dat 'velen in den beginne misschien vreemd zal aandoen'. Dit huis is lange tijd in gebruik geweest als kantoor van het Dierenpark Bmnen en wordt nu gebruikt door de plaatselijke radio/tv.

Noten

- 1 Zie ook: Op Brica (1863-2013). Van boekweit- en veenkolonie naar moderne dorpsgemeenschap, blz. 193-194.
- 2 Voor de leesbaarheid is de tekst iets aangepast. Red.
- 3 Bedoeld wordt de villa van oorspronkelijk Jhr. Rudolf van Holthe tot Echten. Op deze plek staat nu restaurant De Drommedaar.
- 4 De Veenegeertsweeg was een zandweg tussen het Noordeind en de Schimmerweg. Anno 2022 het begin van de Frieslandroute.
- 5 Het zogenaamde Willingehuis stond op de plekken zuiden van de Hema en voor de villa, welke door Zegering Hadders is gebouwd.
- 6 Van deze villa, later bewoond door mevrouw Reinink is nog rechts op de foto een gedeelte te zien. Het stond naast de ingang van het oude dierenpark.

Op de achtergrond een deel van de kaart van Drenthe van 1634 van C. Pijnacker (eerste versie)

Op de voorzijde de tekeningen van de woningen aan de Wilhelminastraat met de huisnummers 58-59 en 61. Hieronder de woningen op de adressen Wilhelminastraat 62-63. Deze woningen en de woningen met de huisnummers 64-68 zijn eind jaren '60 gesloopt om plaats te maken voor een parkeerplaats met daarachter appartementen en een winkelcentrum.
(Tekeningen: Nahidh Salman - Foto: Ina Meilink)

